ОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! 46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

(12159) | 1969 оной ноябриин 1, суббото | Сэн 2 мүнгэн

Гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөөн Прагада эхилбэ

ПРАГА. (ТАСС). Будапештдэхи зүблөөнэй хандалгада гараа табиһан социалис оронуудай — Болгариин Арадай Республикын, Венгриин Арадай Республикын, Германиин Демократическа Республикын, Польшын Арадай Республикын, Румыниин Социалис Республикын, Совет Социалис Республиканудай Союз, Чехословакиин Социалис Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөөн Прагада октябриин 30-да нээгдэбэ.

Ниитэ европын зүблөөндэ бэлэдхэлтэй холбоотой зарим асуудалнуудые хаража үзэхын тула тус зүблөөн зарлагдаа.

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗНИГУУДАЙ КОНФЕРЕНЦИ

ЛЕНИН БАГШАДА, КОММУНИС ПАРТИДА БУРЯАДАЙ КОЛХОЗНИГУУДАЙ БАЯСХАЛАН

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. МОДОГОЕВОЙ элидхэлһээ

агуухэ вождь ба баг- Ильич Ленинэй түрэ- лэй ойе эрхимээр угта- бүхы Совет ороной, бүхы бодолто хүн түрэлтэнэй һан гайхамшаг үе сагта ренци боложо байна.

эрэ ажалша хүн бүхэн- гүй ехэ үнэтэй юм. ахые, хүн түрэлтэнэй эрээдүйн түлөө, комму- тэмсэхые уряалан дуу- мүнхэ сургал бодол хүнүүдэй сээжэ зүр- данхай, дэлхэйн бүхы ныень заагша одоо бо-

иие, дэлхэй дээрэхи тү- алис гүрэниие байгуу- р Ильич Ленин хадаа алда, тэрэниие али нь хүгжөөлгэдэ түшэг- еска ба социальна дар- доо үгытэй ядуу байл- а, гэгээн гэрэлтэ шэнэ болохо гансахан лэ зүб таряашадта заажа хадаа коопераци бай- мэришэн ангитай аха байгуулан, тэрэнэй ниитын газар дээрэ аллаха ябадал болоно.

'социалис революциин рэнэй болохоёо байхада етын хуудаһануул дэ- дта хандахадаа, Влади- гэжэ бэшээ һэн. «Та- жэ ажахы олониитын айлгаһаа хүн түрэлтэ- жа **шадахагүй,** ниитын а дамжан орохо тухай хэрэгтэй».

зөөри байхала болёо, радай, гүрэнэй зөөри Октябриин социалис осхоо һэн. Газарые дэ абаһан ушар хүдөө алис ёһоор шэнэдхэн ахи түрүүшын тон шу- айһан юм. Энэ шэнэд- хэ дэлгэрэнгы түсэ- с колхозно байгуулалта анал бодолые В. И. Ле- гайхамшаг кооператив- хараалан тодорхойлоо. нуудые социализмын эхэ ёһотой замай гол Владимир Ильич угаа р тодорхойлһон бай- электрижүүлтэ, хүндэ тние хүгжөөлгэ хадаа боложо үгэнэ, тэрээн- лизм байгуулхын арга- машината индустриин хүдөө ажахыда техникэ лэхэ аргатай бологдоо. үндэ хүшэр ажалые рэнэй ажалайнь бү- ахин үлүүлдэг техникэ хамтын ажахын булюу эгээн лэ үнэмшэстэй- харуулжа үгэнэ. Тех- жэ таряашанай һанал алгада туһалха, хам- ха дадал олгохо байна. **эрһөө эхилэн, 100 һайн трактор үгэжэ, нээр хангажа, маши- гажа бидэнэй шадаха «Би коммунын тү- лан хэлэбэл, комму- »—гэжэ дунда шадал- алэхэ һэн»** гээд Вла- үшөө 1919 ондо хэлээ

пролетариадай ээлэн ээр, хүдөө ажахыгаа р шэнэдхэн байгуулха орёо, эгээн лэ бэрхэ- уудай нэгэн байгаа. кэ кооперативна түсэ- һэн Коммунис парти шууд сэхээр бэелүүл- байгаа. Оронние индус- а хүдөө ажахые кол- ын тулада шухала бо- кэ бааза бии болгоо. е дүүргэн ажалша та- ууд болон нэгэдээ. тосхоной томо со- да дамжан оролго эко- лсаануудта, таряаша- байдалда агууехэ эрид хубилалта болоо гэһэн удхатай. Коллективизаци, хадаа хүдөө тосхониие нюдарган баяшуулай мүлжэлгэһөө, ангинууд боложо хубзаралгаһаа, үгырэлгэ, хооһоролгоһоо хэтэдэнь зайсуулан сүлөөлөө. Хэтэ үеһөө хойшо табигдадаг таряашанай асуудал ленинскэ кооперативна түсэбэй үндэһөөр бодото дээрээ шиидхэгдээ» гээд Коммунис партиин Программа соо заагданхай.

Ленинэй зааһан захяагаар байгуулагдаһан колхозно байгуулалта түрүүшынгээ алхамуудһаа эхилэн, бата бэхи, дабагдашагүй хүсэтэй байһанаа харуулаа, хүдөө ажахын үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөхэ, ажалша таряашадай материальна байдал һайжаруулха үргэн зам нээжэ үгөө. Колхознигой, тэрэнэй бүлын хубиин аша туһые ниитэ колхозой ба ниитэ гүрэнэй аша туһануудтай эгээн лэ һайнаар тааралдуулхаар үйлэдбэриин-кооперативна нэгэдэл эмхидхэхэ түхэл янза—**хүдөө ажахын артель** коллективизациин үедэ тодорон олдоһон байха юм.

Колхозно байгуулалтын бии болоһон ушар ленинскэ үзэл бодолой, ленинскэ кооперативна түсэбэй бодото бэелэл мүн гэээшэ. Энэ хадаа марксистско-ленинскэ һургаалай толотомо илалта болоно.

Орон дотор коллективизациин гол түлэб түгэсхэгдэһэн, колхозно үйлэдбэри эмхидхэлгээр зарим дүй дүршэлэй олдоһон үедэ, 1935 ондо, Колхознигууд-ударнигуудай бүхэсоюзна хоёрдохи съезд Москвада боложо, Хүдөө ажахын артелиин Жэшээтэ Устав тэрээн дээрэ баталан абтаа һэн. Энэ Устав колхозно ажабайдалай үндэһэн хуули болоо. Колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхэ, мүн олониитэ таряашадые хүмүүжүүлхэ, жэжэхэн үмсын ажалшад байгшадай һанаа сэдьхэлые шэнэдхэн хубилгаха, хамтаараа ажаллаха дадал тэдэндэ олгохо хэрэгтэ Устав үнэхөөрөөл угаа ехэ үүргэ дүүргээ.

1935 ондо баталан абтаһан Хүдөө ажахын артелиин Жэшээтэ Устав колхознигуудай суглаануудай шиидхэбэринүүдээр зарим тэды хубилгагдаад, нэмэлтэ оруулагдаад, мүнөөшье хүрэтэр манай колхозуудта хүсэндөө байдаг. Гэхэтэй хамта энэ үе соо ажабайдал тон ехээр урагшаа дабшаа. Хүдөө ажахын артелиин Жэшээтэ Уставай баталан абтаһан сагһаа хойшо үнгэрһэн 35 жэлэй турша соо совет хүдөө тосхон танигдашагүйгөөр хубилаа гэжэ гоёолтогүйгөөр хэлэжэ болохо байна. Колхозуудай экономико ба соёл культура хэмжээлэшэгүйгөөр ургаа, одоо тэдэнэй ажахын ба ниитын ажал ябуугануудмүнөө хүсэндөө байһан Уставта тааралдахаяа болёо. Колхозно байгуулалтын мүнөөнэй шатада тааралдахаар шэнэ Уставые зохёохо ба баталан абаха шухала болоо.

Колхозой шэнэ Уставай проектын хэблэлдэ тунхаглагдаһаар хахад жэл үнгэрбэ. Энэ үе соо үргэн олон колхознигууд проекттэй танилсахаһаа гадна, харин тэрэниие зүбшэн хэлсэлгэдэ эгээн лэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Устав тушаа угаа олон һанамжанууд ба дурадхалнууд хэблэлдэ толилогдоо. Ажалшадай олон бэшэг партийна, советскэ ба хүдөө ажахын органуудта ороо. Уставай проект колхозно суглаанууд дээрэ—бригаданууд, отделенинүүд дээрэ, удаань артельнүүдэй хамтын суглаанууд дээрэ, эсэстэнь республиканска энэ конференциин урда тээ үнгэргэгдэһэн колхозуудай түлөөлэгшэдэй аймагуудай суглаанууд дээрэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдээ.

Нүхэдүүд. хүдөө ажахын артелиин түрүүшын Жэшээтэ Уставай баталан абтаһан сагһаа хойшо колхозно ажабайдалда болоһон хубилалтанууд тухай республикын колхозуудта шэнэ Уставай Проектые зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүд тухай таанадта элидхэхынгээ урда тээ тобшоор хэлэхыемни зүбшөөгыт,—гээд элидхэлшэ хэлэһэн байна.

Уставай баталагдаха үедэ манай республикын газар дээрэ (мүнөөнэйнь хилэнүүдээр) 825 колхоз бии байгаа, тэдэнэй диилэнхи олонхинь мэнэ һаяхан байгуулагдаһан, эмхидхэлэй ба ажахын талаар һула, түлюур туйган багажа зэбсэгүүдтэй нэгэдэлнүүд байһан юм.

Мүнөөнэй хүдөө ажахын артель хадаа хүсэтэ шэнэ техническэ баазада түшэглэдэг, индустриальнада бүри дүтэрхы болоһон, научна талаараа үндэһэлэн баримталагдаһан технологиин ёһоор олон һалбаритай үйлэдбэри эрхилдэг томо социалис ажахы болоно.

Орон дотор дунда зэргээр абажа үзэхэдэ, мүнөө колхоз бүхэн 1935 онойхидо орходоо 5 дахин олон таряашадай үрхэтые нэгэдүүлдэг, 6 дахин ехэ тарилгын талмайтай, 22 дахин олон толгой ниитын адуу малтай.

Манай республика дотор эдэнь бүри дээгүүр байха юм. Ушарынь хадаа ороной урдань гээгдэнги байһан заха булангууд шэнгеэр, манай республикадамнай тэрэнэй тогтоһон түрүүшын үдэрнүүдһээ эхилэн экономикынгоо бүхы һалбаринуудые хүгжөөлгэдэнь гүрэмнай али бүхы туһаламжа үзүүлдэг байгаа. Энэ туһаламжын ашаар манай республикын экономикын, илангаяа хүдөө ажахын дэбжэлтэ ороной дунда зэргын хэмжээнһээ дээгүүр байна.

Жэшээлхэдэ, 1935 ондо республика дотор колхоз бүхэндэ ойролоол 57 таряашадай үрхэтэ дунда зэргээр хүртэдэг байгаа һаа, мүнөө 360 таряашадай үрхэтэ хүртэнэ, энэнь 6 үлүүтэй дахин олон байна бшуу.

1935 ондо бүхы 825 колхоз 273 мянган гектар таряа таридаг байгаа. Тиимэ болохолоороо, дунда зэргээр нэгэ колхоздо 330 гаран гектар тарилга хүртэнэ. Мүнөө колхоз дунда зэргээр таба мянган гектар дээрэ тарилга хэдэг. Энэнь 1935 онойхиһоо 15 үлүүтэй дахин ехэ болоно.

Бүхы 825 колхоз 1935 ондо 138 мянган толгой эбэртэ бодо малтай, 189 мянган хони ямаатай, 12,5 мянган гахайтай, 82 мянган адуутай байгаа. Дунда зэргээр нэгэ колхоздо 170 толгой эбэртэ бодо мал, 230 хони ба ямаан, 15 гахай, 100 шахуу адуун хүртэнэ бшуу.

Мүнөө дунда зэргээр нэгэ колхоздо 2000 толгой эбэртэ бодо мал (12 үлүүтэй дахин олон), 10536 хонин (46 дахин олон), 541 гахай (36 дахин олон), 370 адуун (4 шахуу дахин олон) хүртэнэ.

1936 оной февральда Буряад ороной ажалшадай делегациин Кремль соо парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзахада 5-һаа 12—13 мянга хүрэтэр толгой малтай, гол түлэб хонитой, хэдэн томо мал ажалай колхозуудые обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр М. Н. Ербанов дурдаһан байгаа. Энэ хадаа тэрэ үеынхеэр үнэхөөрөөл тон томо ажахы байгаа гээшэ. Мүнөө манай диилэнхи олонхи колхозууд 15-һаа 20 мянга хүрэтэр толгой малтай. Сэлэнгын аймагай Тохой тосхоной колхоз нүхэр Ербановай үгэ соо дурдагдаһан байгаа. Энэ колхоз тиихэдэ таряашадай 220 үрхэтые нэгэдүүлдэг, 1800 гектар таряатай, 8600 толгой малтай байгаа. Тиигэжэ тон томо колхозуудай нэгэн гэжэ тоологдодог һэн. В. И. Ленинэй нэрээр нэрлэгдэдэг энэ колхоз мүнөө 6 мянга шахуу гектар тарилга хэдэг, 26 мянга гаран толгой малтай. Харин колхоздо адуунайнь тоо 1936 онойхиһоо үсөөрһэн байха юм. Тиихэдэ колхоз 423 толгой адуутай байгаа һаа, мүнөө тэдэнь 278 болоо. Зүгөөр мүнөө ажахы 50 гаран, гол түлэб гусеничнэ трактортай, 34 комбайнтай, 20 ашаанай автомашинатай. Энэ колхозой үйлэдбэриин гол фонднууд нэгэ миллион 567 мянган түхэригөөр сэгнэгдэнэ.

Мянга шахуу трактортай 28 МТС республика дотор 1936 оной байдалаар эмхидхэгдэһэн байгаа. Хэрбээ Усть-Ордын ба Агын национальна округуудта мүнөө ородог районуудые тоолоогүй һаа, республикын хүдөө ажахыда ойролоол 648 трактор, 16 комбайн, 109 ашаанай автомобиль бии байгаа. Мүнөө республикын хүдөө ажахыда 15 мянга шахуу трактор, гурба мянган комбайн, дүрбэ мянган ашаанай автомашина хэрэглэгдэнэ. Колхоз, совхозуудта, хүдөө ажахые хангадаг тусхай мэргэжэлэй организацинуудта хэрэглэгдэдэг бусад олон тоото техникэ тухай дурданагүйбди.

Хамтын ажахынуудай байгуулагдахын урда тээ манай республикын хүдөө ажахын бүхы энергетическэ хүсэ шадал 82,9 мянган мориной хүсэнтэй тэн болодог байһан юм. Энэ хадаа гол түлэб унаагай мал—морид ба сарнууд болоно. Хүдөө ажахыда мүнөө хэрэглэгдэдэг энергетическэ хүсэн миллион үлүүтэй мориной хүсэнтэй тэн, тэрэнэй 99 үлүүтэй процентнь механическа двигательнүүд болоно.

Коллективизацилтын урда тээ республикын хүдөө ажахыда электрын элшэ хүсэн хэрэглэгдэдэггүй шахуу байгаа. Бүри һаяхан 1950 ондо колхозуудай ойролоол 19 процентнь электрын элшэ хүсэ хэрэглэдэг байгаа. Тэдэнэй ойролоол 14 процентнь электрын элшэ хүсые үйлэдбэридэ хэрэглэдэг байһан юм. Мүнөө бүхы колхозууд электрижүүлэгдээ—тэдэнэр электро-дамжуулгын промышленна утаһа шэжэмүүдһээ элшэ хүсэ абана,—тэрэниие хэрэглэлгэ жэл ерэхэ тудам ехэ боложол байдаг. Имагтал һүүлшын гурбан-гурба хахад жэлэй турша соо 4,5 мянга шахуу километртэ электро-дамжуулгын утаһа шэжэмүүд татагдаа, 800 шахуу трансформаторна подстанцинууд байгуулагдаа, мал ажалай 1500 фермэ электрижүүлэгдээ. 1968 ондо республикын хүдөө ажахыда 84,5 миллион киловатт-час, 1950 онойхидо орходоо хэдэн арбаад дахин ехэ, 1965 онойхидо орходоо хоёр дахин ехэ электроэнерги хэрэглэгдээ.

Хүдөө ажахыда хүсэтэ техникэ хэрэглэлгэһээ уламжалан, олон түмэн механизаторнуудай кадрнуудые бэлдэхэ хэрэгтэй болоһон байна. Энэ зорилгые колхозно байгуулалтые бэхижүүлгэдэ угаа ехэ үүргэ дүүргэһэн гүрэнэй машинно-тракторна станцинууд колхозно байгуулалтын түрүүшын шатада дүүргэдэг байгаа. МТС-үүдые болюулһанай, бүхы техникыень колхозуудта өөһэдтэнь дамжуулан үгэһэнэй һүүлээр хүдөө ажахыда хэрэгтэй механизаторнуудай кадрнуудые бэлдэхэ зорилго профессионально-техническэ һургуулинуудаар, ажахынуудаар өөһэдөөрнь дамжуулан шиидхэгдэдэг болоо. Мүнөө механизатор колхозно үйлэдбэридэ гол үүргэ дүүргэдэг хүн болоо.

Тулюур түйган-зэр зэмсэгтэй, ахир муу газар таряалантай, хамаг ажалаа бар хүсөөрөө хэдэг, анханда харанхы, үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябаһан таряашанай орондо мүнөө орёо оньһон техникээр зэбсэгжэһэн шэнэ үеын таряашан орожо ерэбэ. Энэ техникые хүдэлгэхын тулада үргэн эрдэм мэдэсэ хэрэгтэй. Мүнөө үедэ урдань дуулдаагүй мэргэжэлтэд: тракторист, машинист, электрик, механик гэхэшэлэн хүдөөдэ бии болонхой. Эдэнэй ажалые индустриальна хүдэлмэриһөө илгахань бэрхэтэй.

Колхозно байгуулалтын урдахи үенүүдтэ Буряадай хүдөө ажахыда ойролоол хэдэхэн мэргэжэлтэд бии агша һэн. Мүнөө хүдөө ажахыда 3,5 мянган мэргэжэлтэд хүдэлжэ байна. Тэдэнэй 1595-ниинь дээдэ эрдэмтэй. Гансал колхоз, совхозуудта 2200 гаран мэргэжэлтэд ажаллажа байдаг. Тэдэнэй хахадһаа олонхинь дээдэ һургуулитай. Тэрэ тоодо 500 шахуу агроном, 500 гаран зоотехник, 300 ветврач, 350 шахуу инженер-механигууд. Дунда жэшээгээр абабал, колхоз бүхэндэ 13 мэргэжэлтэд хүдэлнэ.

Колхозно байгуулалтын үеһөө хойшо тариан ажалай хүгжэһые, мал ажалай ашаг ехэтэй болоһые алишье колхозой байдал дээрэһээ хаража болоно.

Хамтын ажал, техническэ зэбсэгжэлгэ болон агробиологическа наукын амжалтануудые нэбтэрүүлгэ хадаа хүдөө ажахын ажалай бүтээсые угаа ехээр хүгжөөжэ шадаа. Промышленностьда хүдөөһөө хүнүүдэй олоороо ошожо хүдэлһэнтэй дашарамдан, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй тоогой нилээд хороһон байгаашье һаань, колхозуудта ажалай бүтээсэ үмсын ажалта таряашадай байдалтай жэшэбэл, мүнөө таба дахин орон доторнай ургаад байна. Хэрбээ коллективизациин урда тээ, 1928 ондо, манай ороной бүхы хүн зоной 3/4 хубинь таряашад байбалнь, харин мүнөө колхознигууд хадаа дүрбэнэй нэгэ хубинь болоно. Тиигэбэшье хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ хэдэн дахин ехэ болоһон байна.

Жэшээнь, 1928 ондо манай республика дотор 138 мянган тонно ороohото ургамалнууд абтаһан һаа, 1968 ондо 546,2 мянган тоннодо хүрэһэн гэхэ, гү али 4 дахин дээшэлээ. Хартаабха абалга 1928 ондо 38,3 мянган тонно байһан һаа. 1968 ондо 271,4 мянган тонно болоһон. Энэнь 7 дахин дээшээ болоһон зэргэтэй. Хэрбээ мал ажалай продуктнуудые абажа хараха болоо һаа, бидэ тэрэниие дайнай урдахи 1940 оной байдалтай сасуулжа шадаха аргатайбди. 1940 ондо Буряадай хүдөө ажахын ниитын сектор бүхыдөө 8,8 мянган тонно мяха (үүсэлэгдэһэн шэгнүүр) абаһан байбал, 1968 ондо 25 мянган тоннодо хүргэһэн байха юм. Энэнь 3 дахин ехэ болоһон болоно. 1940 ондо 30,7 мянган тонно һүн абтаа. Харин 1968 ондо 135,5 тонно гэхэ гү, али 4,5 дахин дээшэлһэн жэшээтэй. Hooho абалга 650 тонноһоо 3845 тоннодо хүрэжэ, 5,5 дахин ургаба. Үндэгэ абалга энэ хугасаада 38 дахин ехэ болоо.

Республикын хүдөө ажахын абтаһан валовой продукциин хэмжээн 1940 онойхитой сасуулбал, дайнай һүүлдэхи жэлнүүдтэ 3 шахуу дахин ехэ болоһон байна. 1965 оной сэнгээр багсаахада, колхоз бүхэнэй абаһан валовой продукциин хэмжээн дунда зэргээр миллионһоо үлүү түхэригэй болодог гээшэ.

Продукцияа саашань худалдажа, ехэ олзо оруулһанайнгаа ашаар гарантийна түлбэриин жаса байгуулһанайнгаа удаа үйлэдбэриин гол фонднууд жэл бүри дээшэлнэ, Тэрэшэлэн ниитын хэрэглэлэй жаса дээшэлнэ, ехэ мүнгэ зөөриие үйлэдбэриин, культурно-ажаһуудалай барилгануудта ехээр гаргашалха арга олгоно бшуу.

Тиигэжэ колхозуудай экономикын ургалта хадаа колхознигуудай материальна болон культурна байдалыень улам һайжаруулха арга нүхэсэл олгоно ха юм.

Колхозно байгуулалтын илаһан сагһаа хойшо колхознигуудай ажаһуудалай хэмжээлэшэгүйгөөр һайжарһые гэршэлэн харуулхын тула хэдэн олон тоонуудые дурдажа боломоор. Тэдэ тоонуудай орондо би нэгэл иимэ жэшээ хэлэһүү. Бүхэсоюзна II съездын һүүлээр 1935 ондо зарлагдаһан Буряадай колхознигуудай V республиканска съезд дээрэ Хориин аймагай Дунда Худанай сомсоведэй Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Содном Холхоров үгэ хэлээ һэн. Тэрэнэй үгэ «Бурят-Монгольская правда» газетэдэ сүм толилогдоһон юм. Тэрэ тиихэдэ иигэжэ хэлээ бэлэй:

«Манай колхозой ямараар хүгжэһые хэлэхэ үгэшье олохонь бэрхэ. Мүнөө колхознай 149 айлһаа бүридэнэ. Нёдондо бидэ 500 гаран гектар таряа хаяжа, баян ургаса хурязгаабди... Барилгын хэрэгтэ анхаралаа горитойгоор табинабди. Үхэрэй байра, тугалай байра, колхознигуудтаа хоёр-гурбан гэр бариха һанаатайбди. Мүнөөдөө манайда үзэг бэшэг мэдэхэгүй 60-аад шахуу хүн үлэнхэй. Бидэ һайн банитайбди. Уншалгын гэр бии. Зарим колхознигууднай өөһэдтөө велосипед болон патефонуудые худалдажа абанхай. Сагаан гуулин самовар столой гоёолто болонхой... һамгаднай шалаяа угаажа, амһартаяа арилгажа һуранхай. Адяартайнууд, амһартын шкафтайнууд, һайн оронуудтай болонхой. Хүн бүхэн һайса хубсалаа»...

Энэ үгэ мүнөө манай энеэдэһэ хүрэмоор жэшээ болоно. Гушаад жэлэй саада тээ гуулин самовар, велосипед, түмэр орон. бишыхан модон гэрнүүд колхозуудай баяжаһые харуулаа һэн гэхэдэ этигэхээр бэшэ. Теэд үнэндөө тиимэл байгаа ха юм даа.

Мүнөө тэрэ Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой байһан тосхондо Худанай совхозой нэгэ отделени оршоно. Тэндэ 149 бэшэ, харин 340 айл түбхинэнхэй. Энэ тосхондо культурын байшан, 2 библиотекэ, дунда һургуули бии. Нютагай айлнууд 700 гаран газетэ болон журналнуудые захижа абана. Ретранслятор баригдажа дууһуутай байна. Өндэхид ноябриин 7-до телевизорээр Москвада болохо парад болон демонстраци гэртээ һуугаад харахань гээшэ. Велосипед бэшэ, харин мотоцикл, хүнгэн машинануудые абаха хүсэлэнтэй болонхой...

Колхозно байгуулалтын гайхамшаг ехэ илалта хадаа Коммунис партиин, Советскэ правительствын ябуулдаг ленинскэ политикын бодото бэелэл гэжэ колхозно таряашад, бүхы совет арад эли бодо хаража байна. Энэ гүн политика хадаа колхозно деревниие һалбаруулан хүтжөөгөө, хүдөө ажахын үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр урагшань дабшуулаа, хото хүдөө хоёрой хоорондохи илгаае даамгайгаар усадхажа байна.

Манай партиин XXIII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүд дотор ороной хүдөө ажахын урда шэнэ ехэ зорилгонууд табигдаа һэн. Коммунис байгуулалтын эрилтын хэмжээндэ хүдөө ажахые хүргэхын тулада партимнай хүдөө ажахые химизацилха. газар элдүүрилгэ һайжаруулха, үйлэдбэриие комплексноор оньһожоруулха асари ехэ программа хараалаа бшуу.

Промышленность дээрэхидэл адляар хүдөө ажахыдамнай мүноо үе сагай научно-техническэ дэбжэлтэ даамгайгаар нэбтэрүүлэгдэжэ байна. Тэрэнэй үндэһөөр үйлэдбэриин эмхидхэлые улам нарижуулан һайжаруулха, ажахын тоосоо нэбтэрүүлхэ, үйлэдбэриие ашаг олзотой болгохо эрилтэ табигдана. Ажалай бүтээсые, ниитын үйлэдбэриин ашаг үгэлгые улам дээшэлүүлхэ гээшэ шухалын шухала хэрэг.

Нютагай байгаалиин болон бусад эрхэ байдалда таарамжатайгаар хүдөө ажахын үйлэдбэриие гол шэглэлтэйгээр эрхилхэ хэрэгые улам гүнзэгырүүлхэ эрилтэ ажабайдал урдамнай онсолон табяад байна. Ажахы хоорондохи үйлэдбэриин холбоон улам үргэдэһөөр. Иигэжэ ажахы хоорондын элдэбын коопераци, һалбари хоорондын нэгэдэлнүүд бии болоно. Колхозой үйлэдбэри хадаа улам орёо шэнжэтэй боложо байна. Үйлэдбэри эрхилхэ ябадал мүн орёо боложо, ажалай эмхидхэл болон түлбэриие нарижуулха хэрэг гарана. Эдэ бүгэдэн мүнөө хүсэндөө байһан Уставай эрилтэдэ багтахаяа болёо.

Партиин Центральна Комитедэй комиссиин зохёоһон шэнэ Уставай проект тунхаглагдажа, бүхы колхознигуудаар, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдөөр угаа ханамжатайгаар хүлеэгдэн абтаа.

(Ургэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: республикын колхознигуудай конференциин делегадууд Социалис Ажалай Геройнууд байгаашадынь: Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн Т. Д. Брылев (зүүн гарһаа) Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Ж. Б. Ванкеев, Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой хонишон Г-Ц. Г. Цыремпилова, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ байһан Р. С. Бубеев, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой бригадир түһалагша С. Б. Чойропов, һуугшадынь: мүн Баргажанай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишон байһан Ш. Л. Цыремпилова, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой һаалишан П. Б. Жалсавова.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ЛЕНИНСКЭ КООПЕРАТИВНА ТҮСЭБЭЙ БЭЕЛЭН МАНДАЛГА

шэнги Буряад ороной Коммунис партиин тэмсэлэй ба илалтын р ябажа гараа. Хүдөө түрүүшын Уставай һан сагһаа хойшо үнгэрһэн турша соо колхозууд хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ, хүдөөгэй ажалшадай материальна байдал һайжаруулгада ба соёл культурые дэбжээлгэдэ угаа ехэ амжалтануудые туйлаа.

Гушан табан жэлэй урда тээ, хүдөө ажахын артелиин түрүүшын Жэ-

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗНИГУУДАЙ КОНФЕРЕНЦИ

ЛЕНИН БАГШАДА, КОММУНИС ПАРТИДА

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. МОДОГОЕВОИ элидхэлһээ

II. КОЛХОЗОЙ БАЙГУУЛАЛТЫН ШЭНЭ ИЛАЛТЫН ТҮЛӨӨ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-хи нюурта).

Элидхэлшэ саашадань үгээ үргэлжэлүүлхэдээ, хүдөө ажахын шэнэ Уставай проектын гол зүйлнүүдые тодорхойлон харуулха асуудалнуудта дамжан оробо. Шэнэ Уставай проект хадаа хүдөөдэ болоһон түүхэтэ хубилалтануудые, ниитын шэнэ харилсаануудые, хүдөө ажахые улам саашадань хүгжөөхэ талаар КПСС-эй XXIII съездын ба партиин ЦК-гай Пленумүүдэй табиһан зорилгонуудые гүйсэд харуулжа шадаа гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Мүнөө үе сагта, үргэн далайсатайгаар коммунизм байгуулжа байһан үе сагта ниитын үйлэдбэри эмхидхэхэ колхозно формо хадаа үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые улам саашадань хүгжөөхэ эрилтэдэ гүйсэд таарахай гэжэ шэнэ Устав дотор онсолон тэмдэглэгдэнэ. Хүдөө ажахын артельнүүд хадаа хүдөө ажахые улам саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ хүдөөгэй ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ зорилго бэелүүлгэдэ айхабтар ехэ үүргэ дүүргэхэ байна.

Ниитын үйлэдбэриин ашаг олзые хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлхэ, томо ажахын бүхы арга боломжые, арга шадабарые гүйсэд хэрэглэхэ, колхозно демократиие улам хүгжөөхэ ба колхознигуудые ажалдаа коммунис ёһоор хандадагаар хүмүүжүүлхэ гэһэн гол зорилгонуудые шэнэ Уставай проект табина.

Хүдөө ажахын баялиг болохо газар дайдые ашаг олзотойгоор эрхилхын тулада колхозой бэелүүлхэ уялга тухай Уставай проект дотор горитой анхарал табигдана гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ.

Газар хадаа гүрэнэй, бүхы арадай зөөри болоно. Тиигэбэшье газар колхозуудта хэтэ мүнхэдөө эдлэхээр үгтэнхэй, артелиин экономическа үндэһэниинь, бүхы баялигайнь гол хүсэн болоно бшуу. Тиимэһээ газар муудаха бэшэ, харин артелиин баялигые улам арьбадхажа байха ёһотой болоно. Газараа ашаг һайнтай болгохо, элдүүрилхэ, үтэгжүүлхэ, алибаа гэмтэлһээ хамгаалха, ой модо болон уһыень хэрэглэхэ гуримые зүбөөр сахиха хэрэгтэ эзэн ёһоор хандаха шухала болоно.

Уставай проект зүбшэн хэлсэхэ зорилгоор зарлагдаһан колхозуудай болон илангаяа аймагуудай суглаанууд дээрэ газар баялигаа муугаар эдлэжэ байһан дутагдалнууд тухай тэмдэглэгдэһэн байна гэжэ элидхэлшэ хэлэнэ. Жэшээнь, Зэдын аймагай колхозуудай түлөөлэгшэдэй суглаан дээрэ «Коммунизм», «Мир», Д. Банзаровай нэрэмжэтэ колхозууд һайса шүүмжэлэгдээ. Ушарынь хадаа тэдэ колхозуудта газар муугаар элдүүрилэгдэнэ, буртаг үбһэндэ даруулна. Түнхэнэй аймагай колхозуудай түлөөлэгшэдэй суглаан дээрэ иимэ шүүмжэлэл гараа. Һүүлэй арбан жэлэй туршада аймаг дотор 10 мянга гаран гектар шэнэ газар элдүүрилэгдээ. Тэрэнэй түлөө ехэ мүнгэн гаргаша хэгдэһэн байна. Гэхэтэй хамта бүхы тарялангай дайда энэ үедэ оройдоол 7000 гектараар ехэ болоһон жэшээтэй. Энэ юу гэршэлнэб гэхэдэ, шэнэ газар ашаглахатаяа хамта, ажахынууд хуушан тарялангаа хаяжархиһан болоно бшуу.

Зэдын, Хяагтын, Сэлэнгын аймагуудта болоһон колхозуудай түлөөлэгшэдэй суглаануудай үедэ колхозой газарые хайша хэрэгээр ашагладаг баримтанууд тодоруулагдаа. Зарим колхозууд тарялангаа үргэдхэнэгүй, харин жэлһээ жэлдэ бага болгоно. Харгы шадарай, тосхон шадарай газарнууд хахалагдангүй орхигдошоно. Үрэжэл һайнтай газарнууд дээрэ, тэрэ тоодо уһалагдадаг участогуудта барилга хэхыень таһална.

Газарай хүрьһые муугаар элдүүрилһэнһээ, мууса үтэгжүүлһэнһээ, яяр үрэһөөр тарилга хэһэнһээ боложо, илангаяа Хэжэнгын, Сэлэнгын аймагуудай зарим ажахы муу ургаса хуряана. Газарай хүрьһэ элдэб гэмтэлһээ хамгаалха ябадал илангаяа Хяагтын, Бэшүүрэй, Сэлэнгын болон бусад аймагуудта хангалтагүйгөөр эрхилэгдэнэ.

Зорилго юуб гэхэдэ, эдэ дутуу дунданууды үндэһөөрнь усадхаха, колхоз бүхэндэ Уставай эрилтые нарин нягтаар сахихын түлөө тэмсэхэ хэрэг болоно.

Уставай проектын IV бүлэгэй гол зүйлнүүдыень шэнжэлэн тэмдэглэхэ зуураа, элидхэлшэ ниитын зөөриие нарин нягтаар хамгаалха, гамтайгаар, арьбанаар ашаглаха асуудалнуудта анхаралаа онсо хандуулба.

Колхозуудай үйлэдбэриин-ажахын ба финансова ажал ябуулгын асуудалнуудта зорюулагдаһан бүлэгүүдэй гол зүйлнүүд тушаа элидхэлшэ мүн дэлгэрэнгыгээр тогтоһон байна.

Эдэбхи үүсхэл хүгжөөхэ, ниитын ажахы эрхилхэ ба түсэблэхэ хэрэгтэ бэеэ даанги байха, эрхэ түлөөлэлгые үргэдхэхэ зорилгоор парти болон правительство али олон шиидхэбэринүүдые һүүлэй үедэ абаһан байна. Энэ ушар шэнэ Уставай проект дотор оруулагдаа. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие интенсификацилгын замда оруулжа, зүб гуримаар эрхилхэ хэрэг хангахыень Уставай проект колхозуудые уялгална. Комплексноор оньһожоруулга, мэргэжэл шудалалга, химизаци болон газар һайжаруулга хадаа энэ хэрэгтэ сэхэ хабаатай асуудалнууд болоно. Хамһабариин предприятинуудые болон элдэб олзоборилго эрхилхэ хэрэгые хүгжөөхэ эрхэ колхозуудта Уставай шэнэ проектын ёһоор үгтэнэ.

Колхозууд хоорондын болон гүрэнэй-колхозно предприятинуудай, бусад эмхи зургаануудай ажал ябуулгада колхозууд хабаадалсаха эрхэтэй гэжэ проект соо хэлэгдэнэ. Тэдэнтэй нэгэдэхэ, нягта холбоо байгуулха шухала. Гэбэшье колхозууд хоорондын үйлэдбэриин холбоон манда хангалтагүйгөөр хүгжөөгдэнэ. Гансал колхоз хоорондын барилгын эмхинүүд манда бии. Тииһэн мүртөө тэрээндэ бүхы колхозууднай хамжажа шадаагүй байһаар. Колхозууд хоорондын предприятинууд хадаа барилгын материалнуудые бэлдэхэ, тэргэ болон мориной зэмсэг хэхэ, холимол тэжээл үйлэдбэрилхэ, мал шахаха гэхэ мэтын зүйлнүүдые амжалтатайгаар республика дотор хүгжөөхэ хүсэн болоно.

Уставай проектын VII бүлэгэй гол зүйлнүүд тухай тогтохо зуураа, элидхэлшэ артелиин олзые хубаарилхадаа тэнсүүриень олохо асуудалда анхаралаа хандуулһан байна.

Бодото хэрэг дээрэһээ харахада, энэ асуудалда элдэб алдуунууд гарадаг байна. Тэрээнһээ боложо, зарим колхозууд хэрэгтэй зөөри ба техникэ абахын тулада гүрэнэй банкын кредит үлүүсэ ехээр хэрэглэдэг. Кредит үгэдэг шэнэ гуримай тогтоогдоһонһоо хойшо колхозуудай зарим хүтэлбэрилэгшэд бүри хэтэрээдшье абана. Тэрэ урьһаламжаяа хожом яагаад бусаахабиб гэжэ бодомжолдоггүй байдагайнь шалтагаан болоно бшуу. Ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэд арга боломжоёо мэдэнгүйгөөр колхозой абаһан урьһаламжын зөөриие хайша хэрэгээр гаргашалдаг. Тиигэжэ гаргашань олзоһоо дээгүүр болошодог юм. Иимэ дутагдалнуудые үндэһөөрнь үгы хэхэ хэрэгтэй.

Шэнэ Уставай проектын үшөө нэгэ гол зүйлынь гэхэдэ, колхозой хүтэлбэриие һайжаруулха асуудал болоно. Бүхы колхозуудай хамтын суглаанай эрхэ түлөөлэлгэ нилээд үргэдөө. Гэбэшье манай зарим колхозуудта һүүлэй жэлнүүдтэ колхозой хамтын суглаа зарлаха ябадалда буруугаар хандадаг ушарнууд үзэгдэнэ. Бэшүүрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ, XXI партсъездын нэрэмжэтэ, «Дружба» колхозуудта 1968 оной туршада бүхы колхознигуудай хамтын суглаан оройдоол 1 дахин зарлагдаа, тиихэдэ «Рассвет» колхоздо энэ үедэ 2 дахин суглаан болоо. Иимэ баримтанууд бусадшье аймагуудта бии гээшэ. Саашадаа колхозно демократиие иигэжэ хазагайруулха ябадалые усадхаха тухай аймагуудай колхозуудай түлөөлэгшэдэй суглаанууд дээрэ эрилтэ зүбөөр табигдаа гэжэ элидхэлшэ тодорхойлоо.

III. ХОЙШОЛУУЛАШАГҮЙ ЗОРИЛГОНУУД

Манай республикын колхознигууд, бүхы ажалшад хүдөө ажахын артелиин шэнэ Уставай проект ехэ һонирхолтойгоор угтан абаа. Энэ шухала документые зургаан һара шахуу соо хүдөөгэй ажалшад шудалан үзөө, зүбшэн хэлсээ. Уставай проектые зүбшэн хэлсэлгэдэ зорюулагдаһан бүлэгэй, бригаданууд болон ниитэ колхозуудай суглаанууд дээрэ, конференцинүүдтэ арбаад мянган хүнүүд хабаадалсаа. Уставай проектые коммунизм үргэн далайсатайгаар байгуулгын үедэхи колхозно ажабайдалай Гол хуулиин проект болгон хаа хаанагүй халуунаар дэмжэн һайшаагаа. Проектые зүбшэн хэлсэхэ үедэ хүдөөгэй, мүн ганса хүдөөгэйшье бэшэ ажалшад олон үнэтэ дурадхалнуудые, нэмэлтэнүүдые оруулаа, олон дурадхалнуудые хэлээ. Эдэ бүхы хадаа колхозой байгуулалтые саашадань бэхижүүлхэ тухай, колхозно үйлэдбэриие һайжаруулха тухай анхарал оролдолгоор нэбтэрэнхэй. Оруулагдаһан бүхы дурадхалнуудые партийна, совет болон хүдөө ажахын зургаанууд хараадаа абана, согсолно.

Нүхэд делегадууд. Уставай проект тушаа оруулагдаһан заһабаринууд, нэмэлтэнүүд болон дурадхалнууд минии элидхэл соо тодорхойгоор хэлэгдэхэ гэжэ бодоо һаа, буруу байна. Тиимэһээ Уставай проектые зүбшэн хэлсэхэ үедэ нютагуудта хэлэгдэһэн зүйлнүүдэй гол асуудалнууд дээрэ тогтохые, бодото тобшололнуудта, манай республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ байһан тодорхой зорилгонуудта анхаралаа табихыем зүбшөөгыт.

Нэгэдэхеэр, энэ хадаа Уставай III бүлэгтэ газар тухай, тэрэниие ашаглаха тухай бүлэгтэ хабаадаһан асуудалнууд мүн болоно.

Манай республика газар дайдаар айхабтар элбэг баян юм. Колхоз бүхэндэ элдүүриин газарай талмайн хэдэн арбаад мянган гектар бии. Зүгөөр бидэнэр энэ газарһаа абажа боломоор юумын зарим хубиие абанабди. Манай тарялан, сабшалан болон бэлшээри дээрэхи ургаса һүүлэй арбаад жэл соо заахан ехэ болобошье, үшөөл бага байна. Тиин ургаса багаар абаха гээшэ республикын хүдөө ажахын үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудые, нэн түрүүндэ тэрэнэй гол һалбари болохо мал ажалые хүгжөөхэ хэрэг һаатуулна.

Ургаса яажа дээшэлүүлхэб, манай газарай үрэжэлые яажа ехэ болгохоо гэһэн асуудал тушаа шэнэ Уставай проектые зүбшэн хэлсэхэдэ ехээр хэлэгдэһэн байха юм. Үнэхөөрөөшье энэ хадаа эгээн шухала асуудал мүн болоно. Парти, тэрэнэй Центральна Комитет хүдөө ажахын продуктнуудые ехээр абаха тушаа зорилгонуудай гол шухалые XXIII съездын, удаа тэдэнь болоһон Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд дотор зааһан байха юм. Энэ гол зүйлынь мелиораци, газарта хими хэрэглэхэ ябадал болоно. Манай республикын эрхэ байдалда абаадшье үзэхэдэ, нэн түрүүндэ энэ хадаа газарые уһалха, органическа болон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые ашагтай һайнаар хэрэглэхэ ябадал болоно.

Хүдөө ажахын мүнөө жэл манай хүдөө ажалда ехэ хүшэр хүндэ жэл байгаа. Ган гасуур, байгаалиин бүхы хүндэ хүшэр зүйлнүүд хүдөө ажахыда ехэ хохидол ушаруулаа. Зүгөөр энэ хадаа хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдые олон юумэдэ һургаа. Бидэнэрэй абаһан гол һургаал хадаа республика дотор газар уһалалгые хойшолуулангүйгөөр һайнаар ябуулхын тула бүхы хүсэ шадалаа гаргаха ябадал болоно.

Манай сабшалан дээрэһээ һайн жэлнүүдтэ абтадаг байһан дунда зэргын ургаса 8—9 центнерһээ үлүү болоногүй. Мүнөө жэлдэ сабшалангай ехэхэн хуби дээрэ сабшажа абаха юумэн орой үгы байгаа. Тиихэдэ 2—3 дахин уһалагдаһан, үтэгжүүлэгдэһэн газар дээрэһээ гектарһаань 30—40 центнер үбһэ абаабди. Манайда 160 мянга гаран гектар сабшалан уһалагдадаг гэжэ тоологдоно. Хэрбээ энэ газарай бодото һайнаар уһалагдадаг байгаа һаань, гансахан энэ талмайһаа ехэ бүдүүн тэжээл абажа болохо байгаа бшуу. Бодото дээрээ иимэ юумэн манайда болоногүй. Юуб гэхэдэ, манайда бии байдаг уһалууриин системэнүүд ахир муу, жэжэхэн гол горхонуудһаа уһа абадаг байна. Тэдэнь эгээн хэрэгтэй сагта хаташадаг юм.

Колхозууд болон совхозууд дотор бэлшээриин ехэ талмай бии. Зүгөөр ашаг шэмэнь тон бага. Олон жэлэй культурна бэлшээриин айхабтар бүлюу һайн байһаниие эрдэм ухаан, түрүү дүй дүршэл харуулна. Зүгөөр манай эрхэ байдалда тиимэ бэлшээри гансал уһалаад байхада ехэ ашаг үгэжэ болохо байна.

байһан газартань уһалууриин системые шэнэдхэн байгуулха гү, али һайжаруулха, нуур сөөрэм, уһанай хаалтануудые бариха, насосно станцинуудые заһабарилха хэрэгтэй. Мульһэ тогтоохо, һайрамай уһа хааха хэрэгтэ бэлдэхэ гэһэн аргануудые тоонгүй байжа болохогүй. Ажахы бүхэндэ бодото эрхэ байдалһаань дулдыдуулан, хүдэлмэриин түсэб зохёохо, тэрэниие эршэмтэйгээр бэелүүлхэ хэрэгтэй байна.

Шэнэ Уставай проектые зүбшэн хэлсэхэ үедэ колхозууд дотор техникые зүбөөр хэрэглэлгын асуудалнуудта тон ехэ анхарал хандуулагдаа. Энэнь яһалашье ойлгосотой. Техникэ гээшэ колхозуудта, мүн совхозуудта жэл бүри улам ехэ болоно. Тиин артелиин ажахын бүхы хүгжэлтэнь техникые зүбөөр ашаглаһан дээрэһээ дулдыдаха байна бшуу.

Парти болон правительство колхозууд, совхозуудые шэнэ техникээр хангаха тушаа манай республикын гуйлтануудта тон ехэ анхаралтайгаар хандана, бидэнэртэ олон машина болон оньһото зэбсэгүүдые үгэнэ. Гансахан 1968 ондо бидэнэр хүдөө ажахыда зорюулан мянга гаран тракторнуудые, 640 комбайнуудые, 7 миллион үлүүтэй түхэригэй хүдөө ажахын элдэб машинануудые абаабди. Энэ жэлэй 9 һара соо бидэнэр 829 трактор, 205 комбайн болон 4 миллион түхэригэй хүдөө ажахын элдэб шэнэ машинануудые, тэдэнэй тоодо һүнэй-товарна фермэнүүдэй оньһото зэбсэгүүдые (үнеэ һааха агрегадуудые, тэжээл үгэдэг зэбсэгүүдые, автопоилкануудые, шэбхэ сэбэрлэхэ транспортёр болон бусад түхеэрэлгэнүүдые) абаабди. Бидэнэр нилээд олон прессподборщигуудые, тэдэндэ хэрэгтэй проволоконуудые фондһоо гадуур абаабди. Энэ хадаа МНР-тэ болон Амарай областьдо тэжээл ургэн далайсатайгаар бэлдэхэ арга олгоо.

Ажал ехэтэй бүхы хүдэлмэринүүдые, илангаяа тариан ажал, мүн тэрэшэлэн мал ажал ургэлжэдэнь оньһожоруулха шухала техникэ мүнөө республикын колхозууд болон совхозуудта бии гэжэ хэлээ һаа, үлүү юумэн болохогүй. Олохон ажахынуудта энэ техникэ тон хангалтагүйгөөр хэрэглэдэгынь халагламаар байна.

Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ, мүнөө жэлнүүдтэ республикада асарагдаһан үнеэ һаалгын 300 гаран тодхологонуудай гурбанай нэгэнһээ ехэ бэшэнь хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэй нилээд бари мүн болохо мал ажалай асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдаһаниинь зүб байна.

Мэргэжүүлгэ гээшэ үйлэдбэриие үргэдхэхэ, продукциин өөрын үные хямдаруулха хэрэгтэ шухалын шухала зүйл байһаниинь бултанда элитэ. Зүгөөр мэргэжүүлгые һайн бодонгүйгөөр ябуулаа һаа, ехэ үрэ үгэхэгүй гэжэ зарим хүнүүд мэдэнэгүй.

Зарим колхознигууд, колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдшье мэргэжүүлгэ гээшые нилээд бүдүүлигээр ойлгоно. Ехэ ашаг олзо үгэдэг ажахын һалбаринуудые бүхы талаарнь хүгжөөхэ, тиихэдэ гарзатай һалбаринуудые усадхаха гэжэл ойлгоно. Шубуунай фермэнүүдые усадхана, гахай үсхэбэрилхээ болино, тиин зарим газарта мяха ехээр абаха гээд лэ үнеэдыешье һаахаяа болишоо. Иимэ болохогүй «мэргэжүүлгэһээ» юун болоно гээшэб? Олзобориие доошонь болгохоһоо, үйлэдбэриие бага болгохоһоо, гарза ехэ болгохоһоо ондоо юумэн болоногүй.

Мэргэжүүлгэ гээшые һайн, бодолтой бэлэдхэлгүйгөөр гэнтэ бэелүүлжэ болохогүй байна. Мэргэжүүлгые һандаргаха аргаар бэшэ, харин байгуулха, усадхаха бэшэ, харин эмхидхэхэ аргаар захалха хэрэгтэй.

Кабанскын аймагта колхоз, совхозой үйлэдбэриие мэргэжүүлхэ хэрэгтэ зүбөөр хандана. Тэндэ үйлэдбэриие бүридүүлхэ хэрэгһээ эхилхэдэнь, оньһожоруулха, түрүү технологи бэелүүлхэ арга боломжонууд хангагдана. Жэшээлхэдэ, аймагай ажахы бүридэ мэргэжүүлгын урда тээ, тиин ажахы бүхэн дотор таһаг бүридэнь малай, хонидой отарануудай, гахайн болон шубуунай фермэнүүдэй олон жэжэ гүүртэнүүд бии байһан аад, мүнөө жэжэ фермэнүүдэй орондо мал ажалай мэргэжүүлэгдэһэн томо һалбаринууд бии болгогдонхой. Ажахы бүхэн, тиихэдэ ажахынууд доторхи һалбари бүхэн нэгэл, гол һалбаряар мэргэжэлүүлэгдэнэ, тэрэниие хүгжөөхэ бүхы шухала арга боломжонууд бии. Жэшээлхэдэ, «Шергинскэ», «Оймерой» совхозуудта гол һалбаринь гахай үсхэбэрилгэ, «Кабанскын» совхоздо шубуу үсхэбэрилгэ болон һүнэй ажахы, «Байгалай» совхоздо—һүнэй мал ажал гэхэ мэтэ болоно. Мэргэжүүлгые шадамар һайнаар ябуулһан дээрэһээнь иимэ юумэн болоно:

Мэргэжүүлгын урда тээхи 1964 ондо Кабанскын аймаг 29,8 мянган тонно орооһо таряа абаһан байгаа һаа, 1968 ондо 40,3 мянган тонно абаа;

Республикын колхознигуудай конференциин делегадууд забһарлалгын үедэ.
Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Манайда уһалагдадаг тарялантай газар ехэ бэшэ. Зүгөөр тэдэмнай уһалууриин системын муу байһан дээрэһээ зарим жэлдэ уһалагдадаггүй байна гээшэ.

Газар уһалха, мелиораци хэхэ, тэрэнэй үрэжэлые дээшэлүүлхэ, һайнаар ашаглаха гэһэн асуудалнууд Уставай проектые зүбшэн хэлсэхэ үедэ манай колхозуудай гол анхаралда байгаа. Эдэ асуудалнуудаар ашаг туһатай олон зүбшэлнүүд болон дурадхалнууд хэлэгдэһэн байгаа, энээнһээ бодото тобшолол хэхэ хэрэгтэй.

Партиин областной комитет болон республикын Министрнүүдэй Совет бүлэг эрдэмтэдые, мэргэжэлтэд болон бодото ажал хэгшэдые хабаадуулан, республика доторхи уһалууриин ехэ барилгануудые хэхэ түсэб зохёожо байна. Табан жэл соо, мүн тэрэнһээ саашадаа хэгдэхэ ёһотой айхабтар ехэ хүдэлмэринүүд тухай хэлэгдэнэ гээшэ. Эдэ хүдэлмэринүүдые хэхын тула ехэ гаргаша, гүрэнэй зүгһөө туһаламжа хэрэгтэй болохо байна гээшэ.

Энэ түсэбһөө гадуур, тэрэниие зохёохотой нэгэн хамта мүнөө ажахы бүхэндэ мелиоративна хүдэлмэри болон уһалуури хүгжөөхын тулада бүхы арга боломжонуудые эрид шууд ашаглаха шухала. Эдэ асуудалнууд партийна организацинуудай, колхозууд болон совхозуудай гол анхаралда байха зэргэтэй. Зундаа бэшэ, харин намартаа, үбэлдөө уһалууриин һубагуудые гуримтай болгохо, арга бии хубинь үшөө тодхогдоодүй байһаар.

Мүнөө, ажахы бүхэндэ электроэнергиин бии байхада, һая болотор оньһожоруулагдаагүй байһан ажал ехэтэй хэдэ хэдэн хүдэлмэринүүдые амжалтатайгаар оньһожоруулжа болоно. Жэшээ болгон хони уһалха хэрэгые абаад харая. Олонхи отарануудта хонидые худагһаа уһална. Отарада хэрэгтэй болохо бүхы уһа худагһаа гарай хүсөөр абаха гээшэ аргагүй байна бшуу. Электрын хүсэнэй бии сагта энэ асуудал бэлэхэнээр, мотоор болон насос тогтоохо аргаар шиидхэгдэнэ бшуу. Тиибэ яабашье олохон отарануудта электрын хүсэн бии байбашье һаань, уһаяа хуушан аргаар, гарай хүсөөр абана.

Нүхэдүүд, ажалые оньһожоруулха хүдэлмэри бүхы ажахынуудта иимэ муугаар ябуулагдана бэшэ. Һайн үүсхэлэй, техникэ шадамараар хэрэглэлгын үсөөн бэшэ жэшээнүүдые дурдажа болохо байгаа. Зүгөөр дутуу дунданууд бага бэшэ, тиимэһээ манай зорилго хадаа нэн түрүүндэ эдэ дутуу дундануудые зайсуулха хэрэгтэ хандуулагдаха болоно.

Мүнөө, хүдөө ажахые техническэ талаарнь зэбсэгжүүлхэ хэрэгтэ парти, правительствын анхаралаа эрид шууд табижа байхадань, колхозууд дотор техникын улам ехэ боложо байхадань, тэрэниие зүбөөр ашаглаха гэһэн зорилго түрүүшын зэлжээнэй удха шанартай болоно.

Мэргэжүүлхэ, бага гаргашатайгаар продукци ехээр үйлэдбэрилхэ талаар Уставай проектые зүбшэн хэлсэхэ үедэ олон юумэ хэлэгдээ. Тиихэдэ республикын хүдөө ажахын гол һал-

1964 ондо 30,8 мянган центнер мяхан абтаһан байгаа һаа, 1968 ондо—51,9 мянган центнер абаа. Иимэ мэдээнүүд һонирхолтой байна гэбэл: 1964 ондо 14,6 мянган центнер үхэрэй мяхан абтаһан аад, 1968 ондо 19,5 мянган центнер абтаа, гахайн мяха иимэ ёһоор тоолоходо, 8,3 мянган центнерэй орондо 19,4 мянган центнер, шубуунай мяхан, 4,9 мянган центнерэй орондо 12,7 мянган центнер абтаа;

1964 ондо 93,9 мянган центнер һүн абтаһан аад, 1968 ондо—113,3 мянган центнер абтаа;

иимээр тоолоходо, үндэгэн 2,7 миллион хэһэгэй орондо 3,6 миллион хэһэг абтаа.

Тиихэдэ продукциин өөрынь үнэ жэлһээ жэл бүри хямдарна, үйлэдбэриин ашаг үрэнь ехэ болоно.

Кабанскын аймагай ажахынуудай дүй дүршэлһөө ехэ һургаал абамаар байна.

Ажахые мэргэжүүлхэ гээшэ шухала байһаниинь хэлсээнгүй. Зүгөөр тэрэниие һайнаар бодомжотой түсэбэй ёһоор ябуулха хэрэгтэй. Нэн түрүүндэ, бии байһан юумэеэ түргэнөөр усадхаха гэһэн бэшэ юм.

Мүнөө үедэ колхозууд дотор, нэн түрүүндэ һалбари һалбаряар ажахы доторой мэргэжэлүүлгэ хэхэ хэрэгтэй. Энэ хадаа тиимэ бэлэн хэрэг бэшэ. Жэшээ болгон һүнэй мал ажал абаад үзэе. Һүнэй бүхы малые нэгэ һалбарида суглуулха гээшэ, мал ажалые нэгэдхэлгэ мэргэжүүлгэ болоно бэшэ. Энэ һалбарида мал ажалай мүнөө үеын зүйлнүүдые: үнеэдэй, тугалнуудай байра, мал ажал эрхилхэ бүхы хэрэгсэл хангаха хэрэгтэй. Ажал ехэтэй бүхы хүдэлмэриие оньһожоруулха, тэжээл ехээр бэлдэхэ шухала байна. Иимэл эрхэ байдалда экономическа ашаг олохо болоно.

Мяханай мал тухай мүн лэ иимэ юумэ хэлэжэ болоно. Үнеэ һаахаяа болихо гээшэ мяханай мал үсхэбэрилгые хүгжөөлгэ болоно бэшэ. Нэн түрүүндэ мяханай мал хамтаруулан суглуулха, оньһон аргаар мал шахан таргалуулгые бии болгохо, мяханай мал үсхэбэрилхэ, эрдэм ухаанай технологи зохёохо, мяханай үүлтэрэй һүрэгые удаа дараалан бии болгохо хэрэгтэй.

Ставрополиинхидой дүй дүршэлые халан абажа, манайда 5—6 мянган толгой хони үсхэбэрилхөөр томо фермэнүүдые удаа дараалан, олон жэлэй ногооной ургуулагдадаг бэлшээритэй газарнууд дээрэ байгуулха хэрэгтэй. Удаа дараалан, харалгүйгөөр, дүй дүршэл бүридүүлжэ, бүхы талаарнь шалгажа бэелүүлхэ гэжэ би һананаб.

Мал ажалай бусад һалбаринуудта —гахай болон шубуу үсхэбэрилгэ дээрэ мүн лэ тиимэ юумэн хэрэгтэй. Шубуу үсхэбэрилхэ талаар манайда дүй дүршэл баһал бии. Республикын колхозууд болон совхозуудай шубуу үсхэбэрилгын бүхы фермэнүүд хамта дээрээ (150 шахуу болоно) 15—17 миллион үндэгэнһөө үлүүе хэзээшье үгөөгүй юм. Тиихэдэ Сотниковой болон Улаан-Үдын шубуу үсхэбэрилгын хоёр фабрика мүнөө 30 миллион гаран үндэгэ үгэнэ. Арга боломжын бии байһан газарта эдэ һалбаринуудые промышленна үндэһэ һуури дээрэ хүгжөөжэ, оньһожоруулагдамал томо фермэнүүдтэй болохо шухала. Тиимэ томо фермэнүүдэй байгуулагдахадал жэжэ, олзо багатай фермэнүүдые усадхаха тухай асуудал табижа болоно.

Мал ажал дээрэ мэргэжүүлгын хүдэлмэриие иимэ шэглэлтэйгээр ябуулха шухала.

Уставай проектые зүбшэн хэлсэхэ үедэ гол анхарал табигдаһан асуудалнуудай нэгэн хадаа болбосоронгы ажаһуудалай, колхозуудай тосхонууд болон поселогуудые болбосон түхэлтэй болгохо асуудалнууд мүн болоно. Олохон колхознигуудые, илангаяа малшадые болбосон байдалтай болгохо талаар бии дутуу дунданууды, хүдөө нютагта худалдаа наймаа, медицинскэ хангалга эмхидхэхэ талаар ехэ дутуу дунданууды олохон колхознигууд зүбөөр тэмдэглээ.

Нютагай партийна организацинууд, совет зургаанууд, худалдаа наймаанай организацинууд, арадай гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, соёлой, транспортын, хэлхээ холбооной зургаанууд энэ шүүмжэлэлһээ өөһэдтөө, өөрынгөө хүдэлмэридэ тобшолол хэхэ уялгатай. Тиихэтээ хамта мүн колхозуудай правленинүүдшье өөһэдтөө шухала тобшолол хэхэ ёһотой.

Манай колхозууд жэлһээ жэл бүри баяжана. Гансахан үйлэдбэриин барилга хэхэ бэшэ, мүн ниитын хэрэглэлэй фонднуудые ехэ болгохо талаар улам ехэ арга боломжонуудтай болоно. Колхозууд соёл гэгээрэлэй эмхи зургаануудые, клубуудые, стадионуудые, больницануудые бариха, колхозой тосхонууд болон посёлогуудые болбосон түхэлтэй болгохо талаар хүдэлмэри хэжэ шадаха, хэхэ ёһотойшье байна. Тиихэдээ колхознигуудай өөһэдынь үүсхэл болон оролдолгые хүгжөөхэ гээшэ тон шухала. Колхозой залуушуул мэргэжэлтэдэй хүтэлбэри доро өөһэдөө хүдөөгэй стадион барижа шадахагүй аал? Ниитын хүсөөр модо шулуу бэлдээд, ажаһуудалай талаар хангалгын һайн комбинат саашадаа бариха гээшэ бэрхэтэй бэшэ. Иимэ юумэн колхознигуудай аша туһада зорюулагдаха болоно.

Эдэ бүхы юумэн тухай колхозуудай правленинүүд болон партийна организацинууд анхаралаа табиха зэргэтэй. Иимэ юумэн өөрөө бии болохогүй байна ха юм.

Нүхэдүүд!

Уставай проектые зүбшэн хэлсэлгэ, партийна организацинуудай ябуулһан ойлгууламжын хүдэлмэри хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй дунда ажалай болон политическэ шэнэ дэбжэлтэ үүсхэһэн байна. Энэ дэбжэлтэнүүд В. И. Ленинэй 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ абтаһан дээшэлүүлэгдэмэл социалис уялганuудаар элирхэйлэгдэнэ.

Ган гасуур, муу ургаса, байгаалиин таагүй эрхэ байдалһаа уламжалһан ехэ бэрхэшээлнүүдэй тохёолдобошье, республикымнай колхозууд гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые худалдаха талаар абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэнэ. Байгша оной гурбадахи кварталда мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба гүрэндэ худалдаха талаар һайн үрэ дүн туйлаһанайнгаа түлөө республикамнай РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугта нэгэдэхи мүнгэн шантайгаар хүртэбэ. Энэ үндэр сэгнэлтэ хадаа республикымнай хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдые ажалай шэнэ амжалтада зоригжуулна.

Мал ажал дээрэ туйлагдаһан энэ амжалтаяа арьбадхан бэхижүүлхэһээ байха, дүрбэдэхи кварталда дамжуулгын Улаан тугые өөһэдтөө үлөөхын түлөө тэмсэхэ дүүрэн арга боломжотойбди.

Тиихын тула нэн түрүүн һү һаалгаяа эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Республика дотор бүхыдэнь абахада, илангаяа Баргажанай, Улаан-Үдын, Хяагтын, Зэдын болон бусад аймагуудай ажахынуудта һү һаалгые нё-

[Б]УРЯАДАЙ КОЛХОЗНИГУУДАЙ БАЯСХАЛАН

…НАПОВА — Яруунын …унизм» колхозой …н:

…тужам талада хо…угаа зохид. Манай …500 хонитой. Байг…бриһөө 3,1 кило…ялжа, гүрэндэ ноо…үсэбөө 106 процент …лтай мүрысэдэг …» колхозуудта хо…га түлжүүлдэг бэр…

…хойшо ехэ хони…эб. Жэл бүри зуун …0 хурьгаһаа үсөө…үб. Энэ жэлдэ зуун …й хурьга түлжүүл…о 4,3 килограмм …айнаб. Ерэхэ үбэл…үнгэргэхын түлөө

…КОЛАЕВ — …ай райкомой нэгэ…

…ртелиин түрүүшын …жа абтаһан сагһаа …болоһон ехэ хуби…үгэ хэлэгшэ тог…мал ажал хүг…лые тэжээлээр ху…о тухай хэлээ.

…жэлэй туршада ай…тоо 7300 толгой…үедэ мяха 5 да…шахуу, нооһо 9 …гүрэндэ худалда…

…бэрхэшээлтэй бай…гүрэндэ мяха ху…үсэб октябриин 27-…һөө гадуур 360 …байна. Мяхан тү…удалдагдажа үргэл…

…мал үбһэ тэжээ…энэ жэл ехэ оро…Хабартаа сабшалан-…майн 5 хүрэтэр …алэндань нүүлгэ…сабшалан дээрэ лу…жоруулагдамал 20 …худэлөө. Эдэ бүгэ…ондо нёдондоной…ентнер ехэ тэжээл …байна.

…варь һарада мяха …аар 1970 оной тү…алэй түсэб дүүргэ…ажахынууд мүнөө …анда таблад бай…тушаагдатарнь …хүргэхөөр хараа…

…уудта эдэбхитэй …малшад олон. …хэрэгтээ хайша …журам алдадаг …Тиимэһээ колхо…Уставай дүрбэ…лалта оруулхаар …Колхоздо гарза хэ…этэ хүнэй салин…хуби бэшэ, ха…ыдэнь бусаалгаха …удалые колхозой …идхэбэл дээрэ.

…СУНОВ — …ай «Дружба» кол…

…эшээтэ шэнэ Уста…газараа ашаг үрэ …тушаа горитой …тон зүб. Манай …ние ехээр һай…зүбөөр ашаглажа …мнай хурданаар …рэгтэ һүүлэй жэл…арал хандуулагда…жэлэй туршада …уудай гектар бү…урагаса ехэ абта…гүрэндэ эрөө…, овощ худалда…түсэб нилээд …Мүн гүрэндэ …худалдаха энэ …алтатайгаар бэе…

…бүри тарялан, …нэ. һүүлэй дүр…ой модон, шугы …жэ, 300 гектар …сабшалан ашаг…а. Шэнэ газар …гаргаша нэгэ…бусаагдана. Мү…14 мянган гек…газартай гэхэ гү, …урин бүхы газа…болоно.

…лигаа хүсэд һай…гэхын аргагүй. …рилтэнүүдые хаа …һайнаар баримта…тарялангай урагаса …һүүлэй жэлнүүдтэ …худэлхэ меха…болохо байна. …даа абажа, газар …үсэтэ тракторнууд-…механизаторнуудые …эгнүүдые хараал…

…проект дотор газа…абажа байха та…харюусалга дээ…Теэд зарим хүдөө…колхозой газар …нь, Бэшүүрэй хар…эрэнэй эрьедэ газар …12 гектар газар …Хёлгын леспром-…ргаа харгы, тата…газар эдлэлһээ гар…ргаанууд колхозой …айнгаа түлөө 5800 …байгаад, мүнөө …гүй.

…БАРЕНКО — …ин райкомой нэгэдэ-

…замаар ябажа, …ажалшадай түйла…

КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр А. У. МОДОГОЕВОИ элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ

һан ехэ амжалтануул тушаа тогтоод, үгэ хэлэгшэ колхозой Жэшээтэ шэнэ Уставай проект зүбшэн хэлсэгдэжэ, хаа хазнагүй бүрин дэмжэгдэ гэбэ. Тиихэдээ колхознигууд өөһэдынгөө һанамжа дурадхалнуудые олоор оруулһан байна. Тэрээн тухай нүхэр Скубаренко хөөрэжэ үгөө.

— Колхозой үйлэдбэриие хүгжөөхэ жэлэй түсэб хамтын суглаагаар баталагдаа, һүүлээрнь аймагай Советэй гүйсэдкомдо харагдаха зэргэтэй гэжэ олон нүхэд дурадхаһан байна. Энэ зүйтэй. Юуб гэхэдэ, аймгүйсэдком бүхы район соогоо хүдөө ажахын түсэб согсолхо, колхозуудай табиһан түсэбэй хэр зүб байһые хаража үзэхэ байна бшуу.

Уставай проект дотор колхозой түрүүлэгшые, правлениин гэшүүдые гурбан жэл болоһо һунгахаар хараалагданхай. Иимэ хубилалта хэһэнэй хэрэггүй, урдынхидал адли хоёр жэл болоод тэдэниие һунгахаар үлөөхэ шухала гэжэ һанагдана.

Хүдөөгэй механизаторнууд хүндэ хүшэр ажалтай. Тиимэһээ тэдэнэй пенсидэ гарахада түлбэриинь дээшэлүүлхэ, халуун цехтэ худэлһэн хүдэлмэришэн мэтэ тоолохоор гэжэ һанагдана. Энэл ушарһаа механизаторнуудай 55 наһа хүрэхэдэнь пенсидэ гаргахаар.

Колхозуудые байгуулха, тэдэниие бэхижүүлхэ үедэ үнэн сэхээр, үсэд шангаар ажаллаһан олон хүнүүдые үгэ хэлэгшэ нэрлээ. Ган гасуур энэ жэлдэшье колхозуудай гэшүүд шэн габьяатайгаар ажаллажа гараа Энээнэй ашаар аймагай колхозууд октябриин 16-да гүрэндэ һү худалдаха жэлэй түсэб 103,8 процент, нооһо 115,4 процент дүүргээ. Тэдэнэр малайнгаа тоо толгой олошоруулха түсэбөө бүхы талаарнь бэелүүлхынгээ хажуугаар, гүрэндэ мяха худалдаха жэлэй түсэб заабол дүүргэжэ шадаха. Колхозууднай урагасаа хуряажа сүм дүүргээд, ерэхэ жэлдэ хэрэгтэй болохо үрэһөө хүсэд хаажа абанхай.

С. Д. ТӨГМИТОВ — Захааминай аймагай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой үхэршэн:

— Бидэнэр дэлхэй дээрэ түрүүшынхеэ хамтын ажал байгуулжа, хүдөөгэй тарялашан зоной жаргалта байдал олохо зам харуулжа үгөөбди. Бидэнэр нилээд ехэ бэрхэшээлнүүдые дабажа, жэлһээ жэлдэ урагшаа дабшанабди. Хамтын ажалай хэды ехээр хүгжэһые өөһэдынгөө колхозой жэшээ дээрэһээ харанабди.

Колхознай мүнөө үедэ 4600 үхэртэй, 1000 моритой, 10 мянга гаран хонитой. Энэ жэл гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө дүүргээд байнабди. Ерэхэ жэлэй январь һарада мяха худалдаха хахад жэлэй түсэб дүүргэхын тула мүнөө 300 үхэр шахан таргалуулагдана. Тэдэнэй шагнүүр сүүдхэдэ 800—900 граммаар нэмээгдэнэ.

Колхознигуудай ажал оньһожоруулагдажа, нилээд хүнгэн болоһо байнхай. Мүнөө колхоздомнай 30 трактор, 13 комбайн болон бусад техникэ бии. Жэл бүри культурна ажаһуудалай ехэ барилганууд хэгдэнэ. 380 һурагшадай һураха шэнэ һургуули, интернат баригдаа. Мүн автомашинануудай гараж, һуурин хэдэн гэр бүтээгдээ.

Колхозой Жэшээтэ шэнэ Уставай проектые манай колхознигууд зүбшэн хэлсэжэ, бүрин дэмжэһэн байна. Тиихэдээ колхознигуудай харюусалга дээшэлүүлхэ, ажалай журам бэхижүүлхэ тушаа Устав дотор үшөөл шангаар бэшэхэ хэрэгтэй гэжэ дурадхаһан бэйна. Ажалай журам бата бэхи байгаал һаа, амжалта түйлагдахань найдалтай ха юм.

С. Б. ЖАРГАЛОВ — Зэдын аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ:

һүүлэй дүшөөд жэлэй туршада аймаг дотор түйлагдаһан амжалтануул тушаа тогтоод, нүхэр Жаргалов колхозуудаа саашань бэхижүүлхэ асуудал тухай хэлээ. Илангаяа уһалагдадаг тарялан, сабшалангаа үргэдхэхэ, уһалууриин шэнэ системэнүүдые байгуулха шухала болоһыень тэмдэглээ. Мүнөө үедэ Гэгээтын уһалууриин системэ баригдажа байна. Доржо Банзаровай болон XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозуудай газар дээрэ Үшөөтэйн уһалууриин системэ бариха талаар шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэгдэнэ. Ториин уһалууриин системые үргэдхэжэ, «Мир» колхозой тарялан, сабшалан уһалхаар хараалагдана. Тиигэжэ ерэхэ табан жэлдэ уһалагдадаг газарнай 5 мянган гектараар үргэдхэгдэхэ ушартай. Теэд уһалууриин системэнүүдые бүтээхэ хүдэлмэри үшөөл хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Эндэ «Бурводстрой» трестын участогуудай хүдэлмэришэд харюусалга багатайгаар ажаллана.

Колхозой Жэшээтэ шэнэ Уставай проект дотор ажалай эмхидхэлдэ, ажахын тоосоо нэбтэрүүлхэ тушаа ехэ анхарал табигданхай. Мүнөө үедэ колхозуудай үйлэдбэриин бүлэгүүдые, фермэ, бригадануудые ажахын тоосоондо оруулха, тэрэниие наринаар эмхидхэхэ, хиналта хэхэ талаар биратай юумэн хэгдэхээ болишоо. Энэ талаар Хүдөө ажахын министерство анхарал бага табина.

Байгша оной мартын 29-дэ болоһон КПСС-эй обкомой пленум «Республикын колхоз, совхозуудта экономическа хүдэлмэри һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» гэһэн асуудал зүбшэн хэлсээд, тон һайн тогтоол абаа бэлэй. Тэрэ сагһаа хойшо обкомой энэ тогтоолые бэелүүлхэ талаар республикын Хүдөө ажахын министерство, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиал, мүн бусад юушье хээгүй гэжэ хэлэхээр. Теэд колхозуудта экономическа хүдэлмэри һайжаруулха талаар мэргэжэлтэдэй зүгһөө ехэхэн туһаламжа хэрэгтэй байһаниинь элитэ.

Ерэхэ табан жэлдэ ажал хэхэ колхознигуудай тоогой олошорхогүйшье һаань, абтаха продукциин хэмжээн 30 процентээр дээшэлхэ байна. Ушар иимэһээ колхозуудта ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулха, ажалайнь бүтээсэ дээшэлүүлхэ гээшэ шухала удха шанартай. Байгша ондо һаалиин 10 фермэ оньһожоруулагдахаар хараалагданхай. Теэд мүнөө дээрээ орой гансахан фермэ оньһожоруулагдажа дүүрэхээ байна. Бусад фермэнүүдэй хүдэлмэриие оньһожоруулха хэрэг «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй барилгын-монтажна управлениин гэмээр гэдэргэ татагдана. Иимэрхүү байдал хонин ажалай хүдэлмэри оньһожоруулха талаар үзэгдөө.

К. И. СОРОКОВИКОВ — Түнхэнэй аймагай «Восточные Саяны» колхозой үнинэй гэшүүн:

— Урдын 22 жэжэ колхозуудай һуурин дээрэ «Восточные Саяны» колхоз тогтоһон байна. Колхознай 27 мянга гаран гектар эдлүүриин газартай. 15 хүсэнэйхеэр тоолоо һаа, 98 трактортай, 30 элдэб комбайнтай, 30 гаран автомашинатай, бусад техникэтэй байна. Колхознай гүрэнэй сетьһээ электрын элшэ хүсэ абажа, үйлэдбэриингөө һалбари бүхэниие үргэнөөр оньһожоруулха аргатай болонхой. Тиигэжэ тарялашад, малшадай ажал индустриальна ажалай түхэлтэй болоһо байһаниинь харагдаа.

Колхоздомнай эрдэм бэлигтэй, мэргэжэл шадабаритай механизаторнууд, малшад олон болонхой. Колхоздомнай дээдэ ба дунда һургуулиин эрдэмтэй 32 мэргэжэлтэд ажаллана.

Колхозой Жэшээтэ шэнэ Уставай проект дотор колхознигуудай һуудал байдал һайжаруулха, хүдөө нютагуудые болбосон түхэлтэй болгохо тушаа хэлэгдэһэниинь угаа һайшаалтай. Колхозуудай олзо оршо дээшэлжэ, һургуули, клуб, библиотекэ, спортивна барилганууды хэхэ, колхознигуудта шэнэ һайн гэрнүүдые бариха аргатай болонхой. Тиигэжэ хүдөөгэй ажалшадай һуудал байдал хото городой зонойхиһоо дутуугүй болоһо байна.

Колхозой шэнэ Уставай проектые олон зоной зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһаниинь угаа һайшаалтай. Энэ проектые бүрин һайшаан абажа, колхозно тарялашадта иимэ ехэ анхарал табижа байһандань ленинскэ партидаа, Совет гүрэндөө гүнзэгы баяр хүргэнэб.

Л. С. АСЕЕВ — Буряадай облпрофсоведэй түрүүлэгшэ:

— Үнгэрһэн 35 жэлэй туршада хүдөө нютагта болоһон ехэ хубилалтануудые бидэнэр харанабди. Тэрэ тоодо колхозуудта профсоюзна эмхинүүд бии болонхой. Манай республикын колхозуудта профсоюзна 70 организаци эмхидхэгдэнхэй. Тэдэнэй зэргэдэ 5 мянга гаран гэшүүд ороно.

Колхозуудай эмхидхэгдэһэн профсоюзна организацинуудай гол зорилгонь юуб гэхэдэ, тэдэнэр колхознигуудай дунда социалис мүрысөө эмхидхэнэ, коммунис ажалай хүдэлөөндэ тэдэниие элсүүлнэ. Теэд колхозуудай профсоюзна организацинууд саашадаа үйлэдбэридэ научно-техническа түйлалтануудые нэбтэрүүлхэ, ажахын тоосоо наринаар баримталха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, ниитын үйлэдбэриие ашаг үрэ ехэтэй болгохо асуудалнуудта анхарха ушартай.

Мүн колхознигуудай культурна ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангаха, колхознигуудай амаралтые эмхидхэхэ гэхэ мэтэ асуудалаар тэдэнэр оролдохо болоно. Тиимэһээ колхозой шэнэ Уставай проект дотор колхозой правлени профком хоёрой хоорондохи харилсаае тодорхойлхо шухала гэжэ һанагдана.

Мүнөө үедэ колхозуудта эмхидхэгдэһэн профсоюзна организацинууд үшөөл һулаар хүдэлнэ. Хэрбээ промышленностьда ажалладаг хүнүүдэй дүрбэдэхи хүн бүхэниинь коммунис ажалай түлөө оролдодог байбал, колхозуудта энэнь тон үсөөн. «Эрхим һаалишан», «Эрхим комбайнер», «Эрхим хонишон» гэхэ мэтэ хүндэтэ нэрэ зэргын түлөө мүрысөөн олонхи ажахынуудта эмхидхэгдэдэгүй байһаар.

Колхозуудай профсоюзна организацинууд гэшүүдэйнгээ амаралтые зохидоор эмхидхэхэ тушаа анхардаг болоһо байна. Гансахан энэ жэлдэ профсоюзууд колхознигуудта санатори, амаралтын гэрнүүдтэ ошохо 130 путевко үгөө, 200 гаран хүн аяншалгын баазануудта амараа, колхознигуудай 1000 гаран үхибүүд профсоюзай пионерскэ лагерьнуудта амараа. Мүн нилээд олон колхознигууд эхэ орон соогуураа, хари гүрэнөөр аяншалһан байна. Саашадаа профсоюзууд энэ талаар бүри ехэ юумэ хэхэ аргатай.

И. И. КОНДАКОВ — Хойто-Байгалай аймагай «Рассвет» колхозой түрүүлэгшэ:

— Колхозой Жэшээтэ шэнэ Уставай проект манай аймагай колхозуудта бүрин дэмжэгдөө. Энэ Уставай ёһоор ажаллажа, экономикөө саашадань бэхижүүлхэ, колхознигуудай һуудал байдал улам һайжаруулха байһандаа манай ажалшад этигэнэ.

Хэрбээ урдань манай колхознигууд бүхы хүдэлмэреэ морёор, гар хүсөөр хэдэг байгаа һаа, һүүлэй жэлнүүдтэ колхоздомнай машина, техникэ элбэгжээ. Колхознигуудай агнуури хэхынгээ хажуугаар эбэртэ бодо мал үсхэбэрилдэг, таряа тарида[г], ан үсхэбэрилдэг, загаһа агнадаг болонхой.

Холын хойто аймагта хүдөө ажахы эрхилхэнь айхабтар бэрхэшээлтэй. Илангаяа трактор машинануудта хэрэгтэй запчастьнуудые, горючи зөөхэнь түбэгтэй. Тиигэбэшье энэ талаар партиин областной комитет, республикын Министрнүүдэй Совет ехэ туһаламжа хүргэнэ. Саашадаа ажахыгаа улам хүгжөөхын тула бүхы хүсэеэ элсүүлхэбди.

Конференци дээрэ үгэ хэлэһэн хүн бүхэн колхознигуудай бүхэсоюзна гурбадахи съездые, манай агуу ехэ багша В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе ажалай шэнэ амжалтануудаар угтаха, малай ерэхэ үбэлжэлгые эмхитэй һайнаар үнгэргэхэ, хабарай тарилгада саг соонь бэлдэжэ, ерэхэ жэлдэ баян урагаса абахын түлөө бүхы хүсөөрөө тэмсэхэ байһанаа мэдүүлээ.

А. Б. РАДНАЕВ — Баргажанай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ:

— Үгытэй ядуу тарялашадай жэжэ ажахынуудые нэгэдхэжэ, манай орондо хамтын ажал эмхидхэһэн ушар социалис революциин агууехэ илалтануудай нэгэн болоно. Манай колхозуудай 30—40 жэлэй саада тээ ямар байһанаа мүнөө али тухай ехээр урган хүгжэһэ ямаршье колхозой жэшээ дээрэһээ элитээр харуулжа болоно.

Жэшээлхэдэ, 1927 ондо, манай Баян-Гол нютагта анхан хамтын ажалай эмхидхэгдэхэдэ, оройдоол 20 моритой, 200 хүрэхэгүй үхэр малтай хорёод айл хамтаржа, артель болоһон түүхэтэй. Тиихэдэ оройдоол нэгэ түмэр анзаһатай ядуу, нэгэ борной гэхэ мэтэ зэр зэмсэгтэй байһан. Хэды тиимэ ахир байдалтайшье һаа, тэрэ үеын коммунистнууд Ринчин Тубчинов, Буда Сангадиин болон бусад эдэбхитэд хамтын ажалай али тухай ехэ ашаг үрэтэй, эсэстээ үгытэй ядуу зониие үргэхэ, хараха байһан тухайнь хүнүүдтэ халуун үгөөрөө ойлгуулдаг, үнэн сэхэ ажал хэрэгээрээ жэшээ харуулдаг байгаа.

Мүнөө манай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз тэрэ үеынхидэ эрхоо 20 гара дахин ехэ һү, мяха, орооһо таряа болон бусад продукци үйлэдбэрилжэ, гүрэндөөшье ехээр худалдана. Колхозоймнай тарялан, сабшалан дээгүүр хүсэ ехэтэй 60 трактор, 40 комбайн, 100 гаран автомашина хүдэлнэ. Айл бүхэндэ ороо һаатнай, радиоприёмник, холодильник, мүнөө үеын эд бараан хуу байха. Велосипед, мотоциклгүй айл хомор болонхой. Түб тосхондомнай һургуулиин, больницын байшан, соёлой ордон, бани, хүүгэдэй саад, ясли гэхэ мэтэ хуу бии.

Эдэ бүхы амжалта зүгөөр түйлагдааг[үй]. Энэмнай агууехэ багша Ленинэй заа[һан] замаар, парти, правительствын сэсэн мэргэн хүтэлбэриигээр, үдэр бүриин анхарал оролдолго, туһаламжаар колхознай хүгжэн һалбаржа. Мүн колхозой үнэн шударгы ажалша бэрхэ хүнүүдэй эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлһэнэй ашаар түйлагдаа. Манай колхоздо хамтын ажалда бүхы хүсэ шадалаа, халуун абьяас бэлигээ зорюулдаг хүнүүд олон. Социалис Ажалай Геройнууд, нүхэд Бубеев, Цыденов, Ныремпилова гэгшэд гансахан нютагаймнай бэшэ, бүхы Буряадай республикын омогорхохоор хүнүүд шуу. Нилээд олон малшад, механизаторнууднай орден, медальнуудта хүртэнхэй.

Гэхэтэй хамта амжалта түйлалтануудай хажуугаар, дутагдалнууд, эмхидхэгдээгүй асуудалнууд үшөөл олон. Газараа үшөөл ёһоор ашаглан эдлэжэ, элдүүрилжэ шаданагүйбди. Урагасань үшөөл бага байна. Адууһа малайшье ашаг шэмэ һанаһанда хүрэнэгүй. Мяха, һүнэй өөрынь үнэ сэн ехэ зандаа. Илангаяа энэ жэлдэ ган гасуур болоһо, бэрхэтэй байдал тохёолдуулаа. Энээниие эрхимээр дабажа, малаа һайнаар үбэлжүүлхэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдые элбэг ехээр абаха, гүрэндөө худалдахын түлөө тэмсэхэ байнабди.

Б. З. ПОЗДЕЕВ — Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн, СССР-эй Верховно Соведэй депутат:

— Хүдөөгэй тарялашад хүдэлмэришэн анги хоёр нүхэсэн, халуун хани барисаатай байбал, илалта заабол түйлаха гэжэ Владимир Ильич Ленин зааһан байна. Тиигэжэ хүдэлмэришэд, тарялашад ээм эээмэ түшэлсэн, түүхэтэ табин жэл соо тэмсэлэй гал соогуур ябажа, манай оронииe социализмын илалтада хүргөө бшуу. Энэ хани барисаань улам бүри хатуужан бэхижэжэ, таһаршагүй болоо.

Агууехэ багша Ленинэй 100 жэлэй ойн дүтэлжэ байһан, мүн хүдөөгэйнгөө тарялашадай колхознигуудай бүхэсоюзна съездые угтажа байһан үедэ манай республикын промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэд ажалай вахтада жагсажа, социалис уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ байна. Городоймнай предприятинуудай уралан - нарижуулагшад, ухаалан зохёогшод энэ мүрысөөндэ ехэхэн хубита оруулба. Байгша оной юһэ һарада 500 гаран дурадхалнууд оруулагдажа, тэрэнь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээд, хамта 295 мянган түхэригэй сэбэр олзо абтаа гэхэ гү, али 60 байратай гэр барихаар мүнгэ зөөри орожо үгэһэн байна.

Таанад колхознигуудай, мүн бидэ хүдэлмэришэдэйшье гол зорилго нэгэн. Бидэ хүн зоной хэрэглэлэй эд бараа, хубсаһа хунар, машина техникэ олоор үйлэдбэрилхэ гэжэ оролдонобди. Харин таанад бүхы хүн зоноо эдеэ хоолой зүйлнүүдээр гүйсэд хангахын түлөө тэмсэнэт. Тиимэһээ хани барисаагаа саашадань улам бэхижүүлэн, манай орондо коммунизм байгуулхын түлөө шармайн оролсоёл.

В. В. СМОЛИН — Бэшүүрэй аймагай «Победа» колхозой түрүүлэгшэ:

— Колхозуудта болоһон асари ехэ хубилалтануул тухай эндэ хэлэхэшьегүйб. Энэмнай хүн бүхэндэ элитэ. Гансахан һүүлэй арбан жэл соо түйлагдаһан амжалтануудые дурдабал, манай колхоздо мяхан 3,5 дахин, һүн 3 дахин ехээр абтадаг болоо. Колхоз гарзатахаяа болижо, жэлһээ жэлдэ сэбэр олзо доход һайса оруулна. Энэмнай партиин ЦК-гай 1965 оной сентябриин, 1968 оной майн болон удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдэй хүсэндөө хүргэгдэһэнэй ашаар түйлагдаа.

Тиигэбэшье дутуу дунда юумэн ажалдамнай үшөөл олон. Байгша оной ган гасуур жэлые абаад үзэе. Хэрбээ эрдэмтэ Краммай бии болгоһон тарянай хоёр сортые зүбөөр хэрэглэжэ шадаа һаа, бидэ ган гасуур жэлдэшье ороо[һ]о тарянай муу бэшэ урагаса абаха һэмди. Теэд түргэн эдеэшэдэг «Селенгинский» сортын шэниисэ юундэшьеб таригдахаяа болишоо, хорюулда оронхой.

Саашань артелиин Жэшээтэ Уставай проект тухай хэдэн һанамжа хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Шэнэ Устав дотор колхозууд хоорондын холбоое улам бэхижүүлхэ тухай хэлэгдэнэ. Мүнөө колхозуудта барилга эрхилхэ ёһотой «Межколхозстрой» управлени эмхидхэгдэнхэй. Теэд тэндэ ажалай эмхидхэл һула, шухала хэрэгтэй зүйлнүүдээр хүсэд хангагдаагүй байһан дээрэһээ энэ эмхи зургаан урдахи зорилгоёо дүүргэжэ шаданагүй. Тиимэһээ тэдэниие һайса бэхижүүлээгүй аал, барилгын бүхы мүнгэ зөөри, хэрэгсэл угэжэрхихэ гээшэмнай мүнөө дээрээ таарахагүй байна. Саашадаа колхозууд хоорондын организацинуудые эмхидхэхэдэ, уридшалан һайса бодомжолжо, бүхы талаһаань шэнжэлхэ хэрэгтэй гэжэ һанагдана.

П. Е. АЛЕКСЕЕВ — Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн:

— 1929 ондо Ехэ-Куналей тосхондо юһэн айл хамтаржа, хамтын ажал эмхидхээ һэмди. Тэдэнэй гурбан айлынь унаха моригүй, ганса муу үнеэтэй байһан. Газар гэшхэхэ малгүй аад, хаанаһаа хамтын ажал эмхидхэхээ һанаабта, туража үхэхэт гэжэ баяшуулай хороор хошхоржо, элдэб худал хуурмаг үгэ тараадагшье һаань, бидэ хамтын ажал хэзээдэшье илаха гэжэ этигэдэг байгаабди. Үгытэй, дунда шадалтай тарялашадта өөһэдынгөө үгөөр, үнэн сэхэ ажалаараа ойлгуулдаг байгаабди. Уданшьегүй зон колхоздо олоороо орожо эхилээ. 1933 ондо нютагай зон ехэнхидээ колхоздо ороод байгаа. Баяшуулай газар, зөөри буляажа абаха, үгытэйшүүлдэ хубаажа үгэхэ, хамтын ажал эмхидхэхэ гээшэ тэрэ сагта бэлэхэн хэрэг бэшэ бэлэй.

Мүнөө манай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз, мүн түб Ехэ-Куналей тосхомнай танигдахаар бэшэ болоо. Хүн зоной ажабайдалшье жаргалтай хүхюун, баян дэлгэр болоо. Тосхондомнай үргэн экрантай кинотеатр бии. Олонхи айлнуудта телевизор тодхогдонхой.

Артелиимнай ажалшад, малшад шэнэ Жэшээтэ Уставай проектые үнэн зүрхэнһөө һайшаажа, парти, правительствынгаа анхарал оролдолгодо бодото ажалаараа харюусан, малайнгаа үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэхэ, үхэр мал, хонид, гахайнуудайнгаа тоо толгойе олошоруулха, эдеэ хоолой зүйлнүүдые элбэгээр абаха, гүрэндөө ехээр худалдахабди гэжэ колхознигуудай республикын конференцидэ хабаадагшадта найдуулхыень намда захяа һэн.

М. А. ТУРАХИН — Баунтын аймагай «Заветы Ленина» колхозой түрүүлэгшэ:

— Оройдоол гушаад жэлэй саада тээ хооһон тала, ой тайга байһан манай аймагта хүдөө ажахы, колхозууд шэнээр бии болгогдожо, оро үсхэжэ, ангуури хэжэ, жэлэй дүрбэн сагта иишэ тиишээ нүүжэ ябаһан эвенк зон нэгэ газартаа түбхинэжэ, хамтын ажалтай болоо гээшэ.

Энээнэй ашаар мунхаг харанхы, үзэг бэшэг мэдэхэгүй байһан манай арадта соёл гэгээрэл, болбосоронги шэнэ ажабайдал нэбтэрүүлэгдээ. Мүнөө колхозой түб Усть-Жилинда тосхондо хүн зондо хэрэгтэй мүнөө үеын бүхы юумэн—зайн галай гэрэл, клуб, библиотекэ, больница, бани гэхэ мэтэ хуу бии. Хэрбээ урдань эвенк зон гансал оро үдхэдэг, агнуури хэдэг байбал, мүнөө манда һаалишад, механизаторнууд гэхэ мэтэ шэнэ мэргэжэлтэд олон болоо. Колхоздомнай Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат орошон нүхэр Мордонова, бэрхэ малшан Ж. Молоков болон бусад түрүүшүүл бии. һүүлэй хэдэхэн жэлэй туршада эбэртэ бодо малаймнай тоо 1,5 дахин, оронууднай—40 процентээр олошоруулагдаа. Артелиин олзо доход хоёр дахин ехэ болоо. Арбан жэлэй саада тээ нэгэ хүн үдэртөө дунда зэргээр 40 мүнгэнэй түлөөһэ абадаг һаа, мүнөө 4 түхэриг салинда хүртэнэ.

Байгша оной юһэ һарын туршада колхоз гүрэндэ мяха, һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб дүүргэбэ. Зарим түрүүшүүлнай бүришье ехэ амжалта түйлана. һаалишан Ц-Д. Балмаева жэлэй эхинһээ хойшо һаажа байһан үнеэдһээ хамта 32 центнер һү абаа. Малшан Т. Эрдынеев зун, намарай һарануудта үхэр бухэнэй шагнүүрые сүүдхын 1000 граммаар нэмээһэн байна.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ социалис мүрысөөндэ оролсожо, колхозой гэшүүд гүрэндэ мяха худалдаха түрүүшын хахад жэлэй түсэбые январь һарада, һү худалдаха түсэб—апрелиин 20-до дүүргэхэ зорилготой.

Г. Ц. БАТУЕВ — Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой отделениин зоотехник:

— Урдань утаа униар, тортог болошоһон урсахан гэртэ һууһан манай үбгэ эсэгэнэр, элинсэг хулинсагуулнай бидэниие иимэ баян дэлгэр байдалтай, жаргалтай үе сагта ажаһууха гэжэ этигэхэшьегүй һэн. Манай Инзагата тосхондо мүнөө нэгэшье хуушан онигор сонхотой гэр харахагүйт. Айл бүхэн һаруул, сэбэр гэрнүүдтэй болонхой. Эндэмнай 400 хүнэй һууритай соёлой байшан баригдаа. Тэрэшэлэн үхэр малай байра, үйлэдбэриин бусад барилганууд шэнээр хэгдээ. Хэрбээ 1940 ондо колхоз оройдоол 7 мянган хонидтой һаа, мүнөө тэдэнэймнай тоо 50,4 мянганда хүрөө. Тэрэ үедэ хонин бүриһөө 1 килограмм нооһо хайшалдаг байбал, энэ жэлдэ 3 килограмм, харин колхозой нэгэдэхи отделенидэ хонин бүриһөө 4 килограмм шахуу нооһон хайшалагдаа. Олзо доходнай 40-өөд мянганһаа 1,5 миллион түхэриттэ хүрөө.

Артелиин Жэшээтэ Уставай проектдэ хэдэн һанамжа дурадхал оруулхамни: 1. Колхозой гэшүүдэй хүндэтэй шалтагаангүйгөөр хамтын ажалда тогтоомол тоотой үдэр соо хабаадаагүй һаань, нэмэлтэ түлөөһэ үгэхэгүй гэжэ бэшэхэ. 2. Үмсэдөө нормоһоо олон мал байлгаһанайнь түлөө ямар хэмжээн абтахаб гэжэ Устав дотор хэлэгдэнэгүй. Тиимэһээ энээн тушаа тодорхойгоор хэлэгдэхэ, үмсэдөө адууһа мал бариха тооe бүхы Союз соо нэгэ адли байхаар тогтоохо шухала гэжэ һанагдана. 3. Ажахыда хүнэй ямар нэгэн гарза хохидол ушаруулаад байгаа һаань, сүүдээр гү, али үгыгөөршье тэрэ гарзыень хоёр дахин эбхэжэ түлүүлхэ эрхэ правленидэ олгохо ёһотой. 4. Главна бухгалтерай уялга, эрхэ тухай Устав соо тодорхойгоор заагданагүй. Манай һанахада, главна бухгалтер ажахын бүхы финансова болон экономическа хүдэлмэриие гартаа барижа, зүбөөр хүтэлбэрилжэ байха нилээд харюусалгатай мэргэжэлтэ болоно. Тиимэһээ тэрэнэй заабариие бусад хүнүүд заабол дүүргэхэ зэргэтэй. 5. Шалгалтын комиссиин түрүүлэгшые ондоо ажалһаа сүлөөлхэ, харюусалга, эрхыень ехэ болгохо саг ерээ. 6. Шэнэ Устав гансашье колхоздо бэшэ, бусад эмхи зургаануудта бодото хуули байхынь тула тэрэниие колхознигуудай бүхэсоюзна съездээр батал(ан) абаһанай һүүлдэ СССР-эй Верховно Соведтэ баталха шухала гэжэ һанагдана.

А. А. ШАТОВ — Прибайкалиин аймагай «Прибайкалец» колхозой түрүүлэгшэ:

— Хүдөө ажахын артелиин шэнэ Жэшээтэ Уставай проект соо гол баялиг—газарые эзэн ёһоор, зүбөөр ашаглан хэрэглэхэ тухай онсо анхарал хандуулагдана. Энэньшье ойлгосотой. Газараа зүбөөр эдлэн хэрэглэжэ шадаал һаамнай, эдеэ хоолой зүйл ехээр абтаха бшуу. Гэхэтэй хамта манай колхозой зарим бригаданууд ороoһо таряа болон бусад ургамалнуудай үндэр баян урагаса абахадань, нүгөөдүүлынь ахир бага урагаса хуряана, газараа муугаар элдүүрилнэ. Эгээл тиимэһээ ажахынуудта газарай ямараар ашаглагдажа байһаниие табан жэл соо нэгэ дахин бүхы орон дотор шалгадаг болоо һаа таарамжатай. Тэрэшэлэн зарим хүнүүд колхозһоо гаража ошоходоо, һуужа байһан гэрээ сүлөөлдэггүй. Тиимэһээ колхозһоо гараһан хүнүүдэй гэрээ заабол сүлөөлхэ ёһотой гэжэ Устав дотор оруулхаар байна. Мүн зарим ушарта колхозой тэдхэмжээр һуража, инстит[ут, техни]кум дүүргэһэн мэргэжэлтэд нютагаа бусажа ерэдэггүй, ондоо тээшээ арилшадаг. Энээниие болюулхын тула ажахын тэдхэмжээр һуража гараа һаа, заабол тэндээ бусаха, табан жэлһээ бага бэшэ болзор соо хүдэлхэ ёһотой гэжэ уялгалха байна.

Л. Ф. НОСКОВ — Мухар-Шэбэрэй аймагай «Забайкалец» колхозой бригадир:

— Манай Шаралдай тосхонойхид эндээ хамтын ажалай эмхидхэгдэһээр 40 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байна. Энэ үе соо колхозой урган хүгжэһэниие гансахан энэ жэшээ дээрэһээ хаража болоно. Манай бригада мүнөө 3800 гектар тарялантай, элдэб түхэлэй 18 трактортай, мүн 800 толгой эбэртэ бодо мал, 7 мянган хонин һүрэг, 20 мянган галуу үсхэбэрилнэ. Эдэ бүгэдэ 40 жэлэй саада тээ бүхы колхоз соо байһан зөөриһөөмнай 10 дахин ехэ байна.

Саашань бригадирай ажал тухай хоёр үгэ. Комплексно гү, али тракторно-тарянан ажалай бригадын бригадирые һунгахагүй, харин правленеэр томилогдодог байгаа һаань дээрэ гэжэ һанагдана. Тиигэбэл харюусалгань ехэ болохо. Мүн бригадада хабаатай ехэнхи асуудалнуудые байра дээрэнь шиидхэхэ эрхэ тэрээндэ олгохо, тэндээ тусхай советтэй байбалнь зохисотой. Мүнөө колхоздо 25 жэлшье, нэгэ жэлшье хүдэлһэн хүн адли түлөөһэ абана. Олон жэлдэ хүдэлһэн хүнүүдые урмашуулхын тулада тусхай разряд, стаж бии болгожо, түлөөһыень нэмэхэ хэрэгтэй гэжэ һанагдана.

Л. В. ВЛАСОВ — Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын министр:

— Гүрэндэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдаха түсэб заабол дүүргэгдэхэ ёһотой, нангин хуули болоно. Габэшье республикын олохон колхозууд мяха, һү болон бусад продукци худалдаха түсэбөө зарим жэлдэ дүүргэнэгүй. Энэмнай нашье зохихогүй хэрэг. Гадна зарим аймагуудта, Зэдэ, Бэшүүр гэхэ мэтэ газарнуудта, ажал хэжэ шадаха колхознигууд үшөөл дүүрэн хүсэндөө хүдэлнэгүй. Жэшээнь, мүнөө жэлэй эхинһээ хойшо 290 гаран үдэр үнгэрөөд байбашье, зарим колхозуудта хүн бүхэн оройдоол 140—150 үдэр хүдэлһэн болоно. Эхэнэрнүүдые колхозуудай үйлэдбэриин һалбари бүхэндэ, илангаяа хүтэлбэрилхы ажалда хабаадуулха асуудал ёһоор шиидхэгдэнэгүй. Бүхы 6 мянган механизаторнууд соомнай оройдоол 31 эхэнэр хүдэлнэ. Бригадирнар, фермые даагшанар, отделенинүүдые эрхилэгшэнэрэй дунда эхэнэрнүүд үсөөн. Колхозуудта нэгэшье эхэнэр түрүүлэгшэ үгы. Эхэнэрнүүдые бүхы ажалда эдэбхитэйгээр хабаадуулха гээшэ шухалын шухала зорилго.

М. Ф. МАХАНОВ — ВЛКСМ-эй обкомой нэгэдэхи секретарь:

— Залуушуул колхозуудые эмхидхэхэ, саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэхэн хубитаяа оруулһан, мүнөөшье оруулжа байна. Саашадаа мүнөө колхозуудта хүдэлжэ байһан ахэ эсэгэ, ахэ эгэшэнэрээ залуушуул, доро һоо урагажа ябаһан эдир үетэн лэ халан абаха, хэрэг ажалыень үргэлжэлүүлхэ байна ха юм. Тиимэһээ һургуулиин һурагшадые багаһаань колхозой ажал хүдэлмэридэ дуратайгаар, дүрэ шадабаритайгаар һургаха гээшэ манай гол зорилго. Залуушуул фермэ, отарануудта хүдэлжэ, тэндэ эрдэм наукын түйлалта, шэнэ түрүү юумэ нэбтэрүүлхэ, соёл болбосорол дэлгэрүүлхэ байна бшуу. Хүдөө ажахыда гаража хүдэлхэ, колхоз, совхозуудые хүгжөөхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулха гэжэ Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишон басаган нүхэр Сангадиева, мүн Зэдын «Коммунизм» колхозой залуушуул, Сэлэнгын Ноёхоной һургуулиин һурагшад һайн һайхан үүсхэл гаргаа. Тиихэдээ бидэ залуу хүбүүд, басагад дунда һургуули дүүргээд, институт, техникумүүдтэ орожо һурахагүй һэн гэнэ бэшэбди. Имагтал тэдэнэр колхоздо хүдэлжэ, дүршэл шадабари олоод, ажахынгаа зууршалгаар тусхай дунда, дээдэ һургуулинуудта орожо һурахадань бүри һайн байха бшуу.

Республикын колхознигуудай конференциин заседаниин зал соо. Е. ЗАХАРОВАЙ фото.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

ШЭХЭНЭЙ ШЭМЭГ НЮДЭНЭЙ ХУЖАР

- *Композитор Чингис Павлов тухай.*
- Шэнэ шүлэгүүд.
- Рабдан Цыбиковэй фельетон.

Ц-Д. ХАМАЕВ

УЯНГАТА МҮРНҮҮД

Заяан, минии заяан даа,
Заахан Дулмын зүрхэхэн.
Амар байлгахаа болёол даа,
Аляалхаяа шиидэхэм.
Ажал дээрэ, хаанашье,
Абааштайхан шолмол даа.
Эрын эрхим хүбүүдшье
Эрьешэнэл—халаг даа.

Эжэл, инаг басагамни,
Энэ ха гү, заяамни?
Ойронь гүйгөөд ошонолби,
Ойлгоно ха гү, заяамни?
Заяан, минии заяан даа,
Заахан Дулмын зүрхэхэн.
Заган соогоо болоол даа,
Зааханшье һаа, Дулмахан.

* * *

Холборхойхон харгыгаар
Хатархаяа хүсөөгүй һаа,
Мэлигүүн хүйтэн зантайхан
Мэхэшэн болохом гээгүй һаа,
Эрын ёһоор энэ сагта

Эрид хатуу ухаагаа
Барид гэжэ даа, дарад гэжэ,
Бардамхан зангаа орхижо,
Зоргон соогоо дашуурангүй,
Замай холо руу зориш даа,
Зориш даа, болиш даа...

СУУРХАҺААР ҮНИНЭЙ

Зэдын аймагай Алцагай уран һайханай бүлгэм аймаг, республика доторое суурхаһаар үнинэй. Нёдондо энэ бүлгэмые Ц-Ж. Р. Сабсаев хүтэлбэрилжэ, аймагайнгаа ажахынуудтахи клубуудай ендэр дээрэ яһала олон концертнүүдые табиһан байха. Иигэжэ хүдөөгэй малшад болон таряашад имагтал буряад ёһо заншалта хатар наада хараһан, уран гоё шүлэг, уран һайхан дуу шагнаһан байна. Энэ бүлгэмдэ хори гаран хүн хабаадана. Тэдэнэй дунда Алцагай найман жэлэй һургуулиин багшанарые, Ториин совхозой отделениин хүдэлмэришэдые хаража болоно. Тэрэ тоодо багшанар Д. Бадмаев, С. Аюшеева, Д. Буянтуев, М. Бадмаева, М. Цыбденова, О. Ошорова, В. Базарова, тоо бүридхэгшэ Т. Бадмаев болон бусадые нэрлэхэ хэрэгтэй.

Мүнөө жэл энэ бүлгэмые Алцагай һургуулиин эхин классай багша Валентина Цыбиковна Базарова хүтэлбэрилжэ, һүүлшын хоёр һара соо хоёр-гурбан концерт харуулагдаа. Гадна багша энэ хэрэгтэ һургуулиингаа үхибүүдые һургадаг. Иигэжэ Алцагай уран һайханай бүлгэмдэ найдамтай халаан бии боложо байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Алцагай уран һайханай бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэ В. Ц. Базарова (баруун гарһаа) 4-дэхи классай һурагшадые мандолинада һургажа байна.

Д. БАТУЕВ.
Авторай фото.

ДУУЛАХАДА, ШАГНАХАДАШЬЕ АЯТАЙ

«Сэлэнгын баруугаар» гэһэн дууе мүнөө үедэ хэн мэдэхэгүйб даа. Энэ дуун залуу композитор Чингис Павловай зохёоһон эгээл түрүүшын дуунуудай нэгэниинь болоно. Бултанда дурлуулһан тэрэ дуунай бии болохотой сасуу тэрэниие манай дуушад, ансамблиин артистнар, хүдөөгэй уран һайханай бүлгэмэйхид ямараар угтан абаа һэм? Энэ дуун арад зоной дунда тон түргэнөөр таража, Буряад ороноймнай зүг бүхэндэ ирагуу гоёор зэдэлшоо бэлэй. Гадна ород, татар, эвенк болон бусад олон яһатанай дуулалдажа байхые оло дахин шагнаа һэм.

Имагтал уран һайхан аялгатай дуунуудай хуби заяан иимэл байдаг ха юм. Чингис Павлов энэ дуугаа поэт Цырен-Базар Бадмаевтай нягта холбоотойгоор бүридүүлһэн, зохёоһон гээшэ. Тиихэдэ залуу композиторай энэ дууниинь 1959 ондо Москвада үнгэрһэн Буряадай искусство болон литературын хоёрдохи декадада зэдэлһэн.

Иигэжэ Чингис Павловай дуу, хүгжэм зохёохо түрүүшын алхам эхилһэн юм.

Теэд дуу зохёохо гээшэмнай үдэр сагай талаанда бүридэдэг бэлэхэн ажал бэшэ. Энэ хадаа ерээдүйн хүгжэмшын хуби заяанай, бэлиг шадабариин эшэ үзүүрһээ эхитэй хэрэг. Тиимэһээ композитор Чингис Павловтай танилсахадаа, тэрэнэй бага балшар наһанһаань хөөрөөгөө эхилээ.

Чингис Павлов 1929 ондо Эрхүүгэй Боохон нютагта таряашанай бүлэдэ түрэһэн. Эхин һургуулида һуража байхадань гэртэхиниинь Улаан-Үдэ нүүжэ ерээ һэн. Павловтанай гэр бүлынхид хамта дээрээ арбан хүн, булта хүгжэмдэ дуратай, хэн нэгэниинь заатагүй ямар нэгэн хүгжэмэй инструмент дээрэ наададаг байһан.

Олон үхибүүдэй эсэгэ Ефим Павлов өөрөө хуур, лимбэ дээрэ наададаг пэн тула, мүн өөрэ хэрэгтэ үхибүүдээ һургаһан байна. Эндээ гэжэ хэлэхэдэ, Чингис Павловай ахань—РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша, арадай уран зураашан Георгий Ефимович Павлов урдань Буряадай хатар, дуунай ансамблиин арадай инструментнүүдэй оркестртэ үни удаан саг соо хабаадалсаһан намтартай. Мүн тэдэнэй эгэшэ Любовь Ефимовна Улаан-Үдын хүгжэмэй һургуулида багшаар хүдэлдэг. Эдэ бүгэдэ залуу хүгжэмшэ Чингис Павловай бага балшар наһанһаа эхэ эсэгынгээ, аха дүүнэрэйнгээ нүлөөн доро хүгжэмдэ дурлажа ургаһыень эли бодо гэршэлнэ.

Чингис Павлов долоодохи класс дүүргэһэнэйнгээ удаа Свердловск хотодохи Ураалай консерваториин дэргэдэ эмхидхэгдэһэн национальна Буряад студида һурахаяа орожо, эндэһээ ерээдүйн композиторай хүгжэм шудалалгын харгы зам нээгдэһэн гээшэ. Тус студида табан жэл соо һуража, эрхим сэтнэлтэтэйгээр дүүргээ. Тэрэнэй һүүлээр Чингис Ураалай консерваториин студент болон абтаа бэлэй.

Оркестртэ наадаха хүгжэмшэдэй класста һуралсахынгаа хажуугаар, мүн баһа дирижерско-симфоническа һуралсалай класста профессор Щелоковой хүтэлбэри доро һуража, хүгжэмэй дээдэ һургуули дүүргэжэ гараба.

Түрэл нютагтаа бусажа ерэһэнэйнгэ удаа Чингис Павлов (1955 ондо) Буряадай хатар, дуунай ансамблиин арадай инструментнүүдэй оркестрэй дирижёроор ажаллаба.

Иигэжэ залуу композиторай түрүүшын зохёолнуудтай арад зомнай танилсажа захалһан юм.

1957 ондо «Бидэ Байгал шадар ажаһуунабди» гэһэн киножурналда тэрэнэй зохёоһон «Буряад орон» гэһэн дуун зэдэлжэ, үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн байха.

Энээнэй удаа зохёоһон Улаан-Үдэ тухай дууниинь мүн лэ бидэндэ ажэлүүдгүй һанагдана. «Холынгоо харгыда хододоол шамтайгааб, уттыш даа намайгаа, Улаан-Үдэ» гэһэн дууниинь арад зоной дунда тон үргэнөөр дэлгэрһэн юм. Гэхэтэй сасуу энэ дууень манай Буряадта айлшалжа ерэһэн Чувашай АССР-эй хатар, дуунай ансамблиин хоор ород, буряад, чуваш хэлэн дээрэ хүнэй дура сэдьхэл буляамаар гүйсэдхэжэ, бултаниие һонирхуулаа бэлэй. Тэрэнииень мүнөөшье болотор мартагшагүйб.

Дээрэ дурсагдаһан, мүн бусад хэдэн дуунуудые Чингис Павлов поэт Цырен-Базар Бадмаевтай хамта бэшэжэ, уян нугархай аялгануудые мэдэхэ байһанаа гэршэлбэ.

Гэхэтэй хамта залуу композиторта манай элитэ композиторнууд Б. Ямпилов, Ж. Батуев, Д. Аюшеев болон мэдээжэ хүгжэмшэд анхаралаа хандуулжа, буряад дуунуудые зохёохо хэрэгтэнь нилээдгүй хэрэгтэй һургаал заабари, һанамжа дурадхалнуудые хэлэдэг байгаа. Энэнь Чингис Павловай творческо ажалда туһа нүлөө үзүүлһэн байна. Тиигэжэ «Эхэ нютаг» гэһэн дууниинь дуушан Гуржап Эрдынеевэй дуулахада али зэргэ шэнэ түхэл шэнжэтэйгээр, хонгёогоор зэдэлээ һэм. Энэ ушарта Чингис Павловые бусад нүхэдынь магтаһан, «...энэ шинии дуу зохёохо хэрэгэй горитойхон алхам гээшэ. Зүб лэ шэглэл баринхайш...» гэжэ Бау Базарович Ямпилов урмашан хэлэһэн юм.

Чингис Павловай зохёоһон дуунуудай дунда шог ёгто дуунууд яһала олон, зариманиинь сатирическэ түхэл маягтай. Жэшээлхэдэ, «һонюуша» гэһэн дуун соонь һэбхи (һамгаша!) ябадалтай хүн тухай дуулагдана. Тиихэдэ композиторай «Дугардаан» гэһэн дууе хэн дуушан дэмжэнгүй байхаб, энэниие ажал дээрэшье, сценэ дээрэһээшье дууладаг. Архиншадые шүүмжэлхэ ябадалда аргагүй ехэ нүлөөтэй энэ дуун сатирын айхабтар хүсэтэй байһаараа онсо илгаатай.

Композиторай хамаг бүхы дуунууд тухай дууһыень хэлэхын аргагүй. Павловай дуунууд поэдүүд Цэдэн Галсанов, Цыденжап Жимбиев, Цырен-Базар Бадмаев, Чимит-Рыгзен Намжилов, Цырен-Дулма Дондокова, Дашa Дамбаев, Мэлс Самбуев болон бусадай үгэнүүд дээрэ бэшэгдэһэн байна. Пайруулһан дуунуудынь бүхыдөө уянгата аялга нугалбаритай. Жэшээнь, «Һарын сагаан толондо», «Уулзалга», «Наадан дээрэ», «Уянгата дуун», «Хаанабши, минии инаг» гэхэ мэтэ дуунуудые мэдэхэгүй хүн мүнөө үсөөн лэ байха. Арбан жэлэй туршада Чингис Павлов Буряадай хатар, дуунай ансамблиин арадай инструментнүүдэй дирижёроор ажаллажа ябахадаа, совет олон яһанай арадуудай аялга хүгжэмтэй танилсан, ансамблиинтаа хатарша артистнарта «Таджик», «Энд...» хатарнуудай хүгжэ... хёодог һэн.

1965—1967 он... Улаан-Үдын багш... хүгжэмэй багшаар ... Буряадай радио ... дэргэдэ шэнээр эмх... арадай инструмент... хүтэлбэрилэгшөөр ... Эндээ Чингис Павлов... адли оркестрэй гүйс... найруулан зохёожо, ... позиторнуудай инстру... кестровэ хүгжэмтэ зох... ной дунда нэбтэрүү... хүдэлмэри хэнэ.

Һүүлэй үедэ Чингис ... хёоһон «Эжы» гэһэн ... Улаан-Үдэ хотынгоо ... жэлэй һайндэртэ зори... курсдо табиһан «Уя... мүн лэ ВЛКСМ-эй 50 ... ойдо зорюулагдаһан «... сомол» болон бусад ду... һэниинь олондо мэдээ...

Чингис Павлов Бур... искусствын габьяата ... юм. Москва хотод... һэн ансамбль, хоорч... жэмэй коллективүүд... фестивальда Буряадай ... ансамблиин буряад ... ментнүүдэй оркестрые ... хим гэһэн сэгнэлтэд... фестивалиин лауреат... зэргэдэ хүртэһэн юм.

Мүнөө үедэ Чингис ... ехэ Ленинэй түрэһөөр... баярта ойе угтуулан, ... мунис парти, багша ... дуунуудые бэшэхэ хү... гоор ажаллажа байна... шагта ойе угтуулан, ... нуудайнгаа шэлэгдэ... Буряадай номой хэбл... тэдэнь һаяар гараха...

Чингис Павловай са... ско ажалдань амжалт... һайхан аялга хүгжэм... ноо баясуулжа ябахы...

К. ...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ч...

Үшөө хэн зэмэтэйб?..

ФЕЛЬЕТОН

Бүрүүлгэн, һалхитай бүрхэг үдэрнүүд. Саһаншье орожо магадгүй — хаа-яахан бургаад, тооһорооод абана.

...«Эрдэм колхозой (Сэлэнгэ) хүтэлбэрилэгшэд арбаадхан сонхотой конторо соогоо һуужа, артель ниитынгээ адуу малай ашаг шэмэ, тоо толгойн али зэргэ хубилһые аржыса тооложо гаргахадань, абаха танаггүй юумэн тодорбол даа: 100 толгой үнеэн бүриһөө зунай элдин сагта арайхан гэжэ 63 тугал абтаһан аад, анэнь мүнөө боложо ерэхэдээ, 50 толгойдоо орошоһон, 100 толгой эхэ хонин бүриһөө 65 хурьгад түрэһэн аад, миин 56 болошоһон байбал.

Түрүүлэгшэ Б. Б. Шагдыров этигэжэ ядан, эреэн саарһа эбхэжэ, ахалагша бухгалтераа абаһаар лэ дуудаба:

— Үнэн гү энэмнай? Али нэгэ һаа алдуу болошоо гү?—гэжэ марганги һулаханаар асууба.

— Үнэн ааб даа... Юундэ ходо маргана гээшэбта? Үнэншөөгүй һаа, гэршэ-документнүүд байхал. Үшөө энэтнай барагтай гээшэл. Үхэһэн малаа үзэгты,— гэжэ үгэлөөд, гүйжэ гарамсаараа, яаруу шуран бухгалтер яар ябта ногоон саарһатай актнуудые түрүүлэгшын стол дээрэ түр зуура асаран обоолжорхибо. Тиихэдэнь Шагдыров түрүүлэгшэ шаналһан, гэмшэһэн гү, али этигэжэ ядаһан маяг үзүүлэн, шанаагаа тулан һуутараа, тэрэ һүри һөөг саарһануудые һөөл наринаар тооложо оробо. Бага ехэтэеэ дүн хамта 3456 толгой мал үхөө. Тиихэдэнь энэ обоогор саарһануудайнь орондо үхэһэн малай һэеын бүхэли уула хада урдань үзэгдэхэдэл гэбэ. Энэнь ганса хонин дээрэ бодохо болоо һаа, аяар 91800 түхэригэй гарза гай.

— Тьюу... Яаһан бузар юм гээшэб!—гээд түрүүлэгшын тэбхэр хараhан шарай барагар хүхэ болоодхино. Теэдшье үхэр малаа үдхэхэ, таргалуулхын орондо үй түмөөрнь үхүүлхэ гарзалуулхадаа, юун зохид байхаб даа!

Теэд үгы. лахадаа дан лэ һаа иимэ бирагүй дүнгүүд гээшэб! Үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ энэ колхоз үбһэ хулһаар, таряа талхаар яһала бараг һэмнай. Теэд яахадааб, хэн зэмэтэйб, юундэ?—гээд хаража, асуужа үзэхэдэ, олонхи фермэ, отаринуудта ажалай эмхидхэл абаха танаггүй муу байба.

Нёдондо, үбэлэй һарын гарахада, хэдэн отара, гүүртэнүүдтэ хэрэг ажалаа мэдэхэгүй, хэтэржэ ерээ һаа, архидашаха хүнүүдые түрүүлэгшэ өөрөө томилжорхёод, шалгажа хожомынь үзөөгүй... «Суута» Ванчиков. Хаагуур ягуур зольборон зайгуултаһан, хахадые хараа һаа, хамагаа мартажархиха энэ хүниие хонин ажалда оруулһанаа һанана гүт, нүхэр Шагдыров! Энэ «табималтнай» хэдэхэн һара соо хүдэлөө болоод, зуугаад толгой эрхим хүшэтэй эрье хонидые тураажа алаад, хуулиин ёһоор гэмнэгдэбэ бэшэ гү? Ванчиковай гоё һайхан үгэ найдуулгада этигээд бэшэ, харин ажал хэрэгыень хинан шалгажа, өөрыень дары холодуулха байгаа хаямта. Отделениин эрхилэгшэ Дмитрий Цыбиков тэрэ үедэ архинша Ванчиковтай ами нэгэдэжэ, ямаршье эрилтэ табингүй, эрьен тойрон үнгэрөөд лэ, эрье хонидые тоодоггүй байгаа бэшэ аал? Баһа «эжээ алдамар»—ахалагша хонишон Владимир Цыбиков. Энэтнай хүршэ Хяагтаһаа хүрэжэ ерэмсээрээ (тэндэ ажалһаа намнуулаад), мүн лэ ахалагша хонишоноор томилогдоо һэм шуу. Теэд хараха янзада даруухандшье һаа, хамтын хэрэгтэ хабагүй, олоной хэрэгтэ оролдосогүй хүн байшоол: нёдондо жэлэй октябрь һараһаа эхилжэ, байгша оной август һара хүрэтэр аяар 355 хонидой ами толгойе алдаа бшуу. Амараа хаража, амитаниие зобооһон хүн энэл хаям. «Сэнгэжэ» ябаһаар Сэлэнгэ мүрэндэ үшөө 30 толгой оруулжа алаһыень, бэлшээри дээрэһээ 25 толгой үгы болгоһыень дурдабал, ямар жэгшүүритэй муухайб! Үшөө «дари дээрэ дабһан»—сэнэгээ алдаһан энэ Цыбиковэй август соо үбшэлжэ аргаламжада ороод байхада, даалгабарита хонидынь дал хорёо соогоо дүрбэн сүүдхэ тухай үлэн хооһоор хаалтатай байгаа. Иигэхэдэнь «табан хоногой тарганһаа» юун үлэлтэйб! Тохёолдоһон энэ тодхор тухайда отделениие эрхилэгшэ Алексей Аюров аһап тэрэ саг соонь «айлай хүнһөө» дуулабашье, айһан мэтэ зугадашоол, артелиин ноёд хожомдошоол.

Баһа нэгэ жэшээ баримталан дурдая. Дэбээн нютагай отарада хонишон болоһон Хондуев гэдэгтнай хонин һүрэгөө хотогорой дунда ээзгүй орхёод, хонон үнжэн архидашаһан, «һамбаандань» хүтэлэй хүхэ шононууд хүндэлдэжэ, дүрбэн толгой хонидыень тархи тагалсагтайнь тамшаан залгижархёо һэмнай...

Тоолохо томирхо болоо һаа, тоо баримтанууд үшөөшье олдохо.

Энэ — ээз эхитүй, эмхи гуримгүй байдалай түлөө теэд хэн зэмэтэйб? Ажалдаа харюусалгагүйгөөр хандаһан зарим эдэ малшад, хонишод.. Үшөө хэн бэ? Үхэһэн малай саарһа дансануудые үргэн дороо обоолжорхёод һууһан түрүүлэгшэ Б. Шагдыров өөрөө мүн гэмтэй. «Кадрнуудгүйбди» гэһэн шалтаг баряа һэнта. Энэтнай үндэһэн шалтагаан бэшэ. Бухэли томо колхоз соо бүхэриг хүнүүд олдохол байгаа.

Нюуртатнай сэхэ хэлэхэдэ, үхэр малай, хонин һүрэгэй үбэлжэлгын үедэ арбаадхан сонхотой конторо соогоо амараа хараад һуунгүй, харин ажахы дээгүүрээ алгадгүй ябажа, архидаһан, абиртаһан заримашуулые дары хэһээхэ, ажал хүдэлмэреэ эмхидхэхэ, отделени даагшанар, малай мэргэжэлтэдһээ хатуу шанга эрилтэ хаһа саг соонь табиха байгаалта. Тьюу, алдагдаһан ехэ арга боломжо.

Хони мал үхүүлээшэд хожом, мүнөөшье гэмнэгдэхэ бээз.

Харин Та баһал харюусаха болонолта, Шагдыров! Бү гэмшэгты, хэзээни һүүлдэ болоһон хойно.

«Гэмынь урдаа, гэмшэлынь хойноо» гэдэг одоол энэ ха юм.

Р. ЦЫБИКОВ.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО
ХИЛЫН ГААНАҺАА

ЭЭРХЭГ ТҮРИМХЭЙ ЯБУУЛГА ХЭДЭГ БААЗАНУУДАА ҮЛӨӨНЭ

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Сэрэгэй баазануудай тооe үсөөн болгохо хүсэлэнтэй байһан тухайгаа үгэ хүүрэээрээ мэдүүлдэг болобошье, Пентагон хилын саанахи гол түшэглэлгынгөө пунктнуудые үлөөнэ. Эдэнь дэлхэйн олон районохи байдалые шахардуу шанга болгодог эшэ үндэһэн мүн.

США-гай хилын саанахи хэдэн сэрэгэй баазануудые «алмаята хэхэ» зорилгоор хаахые Пентагоной һанаашалжа бэйһан тухай США-гай оборонын министр Лэйрд конгрессто бэшэг эльгээгээ гэжэ урда тээнь мэдээсэгдээ һэн.

Зүгөөр Пентагоной дэргэдэ байдаг журналистнуудай үмэнэ октябриин 29-дэ үгэ хэлэхэдээ, хилын саанахи 400 гаран американ баазануудай оройдоол 27-ниинь усадхагдаха гээд Лэйрд тайлбарилаа. США-гай ээрхэг түримхэй түсэбүүдые бэелүүлгэдэ горитой үүргэ дүүргэдэггүй баазануудые усадхажа, Пентагон «алмалта» хэхэ һанаашалга гаргана. Министрэй хэлэһэнэй ёһоор, Баруун Европодохи, Урда Вьетнам, Таиланд ба Урда Корейдэхи американ сэрэгэй баазанууд «бүрин бүтэн зандаа үлэхэ юм».

Эдэ үсөөхэн баазанууд ерэхэ жэлэй тэнгһээ хойшо усадхагдаха болоно.

Италида шэнэ түхэлэй нацистнууд харата ябуулга хэбэ

РИМ. ТАСС-ай корр. Д. Степанченко иигэжэ дамжуулна:

Итальян социальна хүдэлөөн гэжэ шэнэ түхэлэй фашис партиин хүйхэрнүүдэй хэдэг харата ябуулганууд һүүлэй үдэрнүүдтэ олошороо.

Бүгэдэ ниитын забастовко соносхоһон ажалшадай ябуулгануудта һаад ушаруулха һэдэлгэ хэхэдээ, шэнэ түхэлэй фашистнуудай бүлэг Латина (Лацио область) городто октябриин 29-дэ нэгэ байшангые галдаа.

Италиин Коммунис партиин нютагай секциин байшан руу Неаполиин кварталнуудай нэгэндэ танигдаагүй хулиганууд бомбо хала. Материальна хохидол ушаруулагдаа.

Римдэ шэнэ түхэлэй фашистнуудай бүлэг түмэр һабаа болон шиидамуудые баряад, технологическа институдай студентнүүдтэ добтолходоо, хоёр хүниие шархатуулаа.

Хэдэн үдэрэй урда тээ Пиза (Тоскано область) городто шэнэ түхэлэй фашис хулиганууд студентнүүд-демократуудай ябуулгые һаатуулха һэдэлгэ хээ. Үйлсэнүүдтэ ехэ тулалдаанууд болоо.

Ажал ба капитал

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). 150 мянган хүдэлмэришэд-электригүүдэй забастовко үргэлжэлһөөр. «Дженерал электрик» гэжэ компаниин олон завод хүдэлнэгүй. Сэрэгэй захилнуудые дүүргэдэг хэдэ хэдэн заводто, тусхайлбал, Дейтон-Бичтэхи (Флорида штат) заводто забастовко хэгшэд харуул табинхай. Хүдэлмэришэд салин хүлһэ дээшэлүүлхэ эрилтэ хэнэ.

Американ электригүүдэй забастовко хадаа хүдэлмэришэдэй салин хүлһэ нэмээхэгүй гэһэн президент Никсонэй һэдэлгэдэ түрүүшын горитойхон эсэргүүсэлтэ болоно.

* * *

ПАРИЖ. (ТАСС). Франциин урда ба баруун-урда районуудай таряашад засагаархидай аграрна политикада эсэргүүсэн тэмсэнэ. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие улам сааашань томодхохо зорилготой энэ политика таряашадай жэжэ ба дундуур ажахынуудые үгырүүлдэг байна бшуу. Манифестацинууд, олониитын суглаанууд болон митингнүүд табан департаментда болоо. Хүдөө ажахыда урьһаламжа үгэлгые хизаарлахаяа болихо, өөһэдынь продукциие худалдалгые лабтай болгохо, «юрэнхы дэлгүүрэй» оронуудһаа хүдөө ажахын продуктнуудые багаар худалдажа абадаг болохо тухай фермернүүд эрилтэнүүдые хээ.

* * *

ЛОНДОН. (ТАСС). Салин хүлһэ дээшэлүүлхын, ажалай эрхэ байдал һайжаруулхын түлөө Англиин ажалшад эрид шанга тэмсэл хэнэ. Автомобильна промышленностьда 30 мянган хүн забастовко хэһэн зангаараа. Жэшээлхэдэ, Ливерпуль городтохи «Стандард-Трайэмф» гэжэ автомобильна компаниин хүдэлмэришэд арба неделиин турша соо забастовко хэжэ байхадаа, өөһэдынгөө эрилтэнүүдые хүсэдөөр хангуулха оролдолго гаргана.

* * *

САНТЬЯГО. (ТАСС). Чилиин «Эксотика» гэжэ зэдэй руднигай хүдэлмэришэд ба алба хаагшад забастовко соносхожо, хуули бусаар хүдэлмэриһөө гаргагдаһан өөһэдынгөө 15 нүхэдые ажалдань һөөргэнь абаха эрилтэ хэнэ. Американ «Анаконда коппер майнинг» гэжэ компани ба Чилиин правительство руднигай ээзэдынь юм.

Хэрбээ горнягуудай эрилтэнүүдэй дүүргэгдээгүй һаа, дэлхэй дээрэхи эгээн томо руднигуудай нэгэн болгошо хүршэ «Чукикамата» руднигай 8,5 мянган хүдэлмэришэн талархалгын забастовко соносхохо юм ха.

ООН-ой Генеральна Ассамблейн сесси

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). СССР-эй, БССР-эй, УССР-эй, Алжирай, Болгариин, Венгриин, Гвинейн, Замбиин, ОАР-ай, Камбоджын, Конгын, (Браззавиль). Кубын, Мавританиин, Малиин, Монголой, Польшын, Румыниин, Сириин ба Чехословакиин делегацинууд «Корейе нэгэдхэхэ ба һэргээхэ асуудалаар ООН-ой комисси» гэдэг тушаа резолюциин проектые Генеральна Ассамблейн зүбшэн хэлсэлгэдэ табиба. Корейе нэгэдхэхэ асуудал өөһэдынгөө байдал арадуудай өөһэдөө шиидхэхэ эрхын гол ёһонтой зохилдуулан, корей арад өөрөө шиидхэхэ ёһотой гэжэ резолюциин проект соо хэлэгдэнэ. Дурсагдаһан «комисси» Корейн асуудалые шиидхэлгэдэ бодото туһа хүргэжэ шаданагүй, харин тэрээндэ һаад хэнэ. Тиимэһээ дурсагдаһан «комиссиие» энэ шиидхэбэриин гараһан үдэрһөө хойшо хоёр һараһаа дээшэ бэшэ болзор соо тараах гэжэ дурсагдаһан оронууд дурадхана.

Үгэнь бодото байдалда тааранагүй

ВАШИНГТОН. ТАСС-ай корреспондент Б. Ядочевский иигэжэ дамжуулна:

Сайгоной армиин солдадуудай дунда «дайн хэхые дурагүйлхэгшэд олошорно», тэрьедэн зугадаха ушар үзэгдэнэ гээд «Балтимор сан» газетын корреспондент Урда Вьетнамай американ командованиин нюуса мэдээсэлые урдаа барин бэшэнэ. Сайгоной армиин олон подразделениин дайшалхы шадабари һүүлэй үе соо, илангала Меконг мүрэнэй адагай стратегическэ шухала удха шанартай райондо ехээр доошолоо. Тиимэ болохолоороо, Урда Вьетнамай патриодуудта эсэргүү сэрэгэй ябуулгануудые американ сэргүүд урда мэтэ даажа гарана.

«Энэ нюугдадагшье һаа, американ мэргэжэлтэдэй тусхайта сэгнэлтэ олоной үмэнэ этигэлтэйгээр хэлэһэн мэдүүлгэнүүдтэй оройдоошье тааралданагүй» гээд «Балтимор сан» газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

Вьетнамай туһамаршадай армиие бэхижүүлхэ талаар Вашингтоной гаргадаг оролдолго Сайгоной засагаархидай гараа эзэрхэг түримхэй ябуулгые үргэлжэлүүлхэ зорилготой юм.

Сайгоной туһамаршадай армиие шангадхаха хэмжээнүүд амжалтатайгаар абтажа байна гээд һүүлэй үедэ американ тусхай түлөөлэгшэд оло дахин хэлэһэн байха юм.

Гэбэшье «Бальтимор сан» газетын дурдаһан баримтанууд дээрэ хэлэгдэһэн баталамжануудай үндэһэ баримтагүй байһые гэршэлжэ үгэнэ, американ сэрэгүүд удаан саг соо Урда Вьетнамда үлөөгдэжэ магад гээд США-гай олониитын һанаагаа зободогой зүб зүйтэй байһые харуулна.

США-да ядерна туршалга хэгдэбэ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). США Невада штадай туршалгын полигон дээрэ ядерна гурбан түхеэрэлгые октябриин 29-дэ газар доро тэһэлээ.

Нэгэ түхеэрэлгыень тэһэлэлгын үедэ радиоактивна үнэһэ шандаруубууд агаар руу тараа гээд АП агентствын корреспондент США-гай атомай хүсэнэй талаар комиссиин мэдүүлгэдэ үндэһэлэн мэдээсэнэ.

СЭНХ... ЭКРАНУУ...

13 часһаа 21 ча... скваһаа дамжуулга... орон доторхи һони... таһаа үхибүүдтэ ... дамжуулга. 13.40 ... «Бидэнэр — ком... гэһэн дамжуулга. ... һаа А. С. Пушкин... (1826—1829 онуу... нутаһаа һүүлэй һо... 15.25 минутаһаа ... зүрхэн» гэһэн ... телевизионно фи... серинь). 16.30 ми... соо «Залуушуул» ... га. 17.30 минутаһ... юрөөнэб» гэһэн да... минутаһаа «Арадай ... гэһэн дамжуулга. ... һаа телевизионно ... УДЭ ХАРУУЛНА: 2... деля» гэһэн һүүлэй ... грамма. 22 часһа... гарза олохогүйш» ... ханай фильм.

ПРАВДА-БУ... МҮНӨӨДЭР... НОМ...

Нэгэдэхи хууда... ликын колхознигуу... ренци дээрэ КПСС-ай ... гэдэхи секретарь ... Модогоевой хэлэһэ... «Агуу Октябриин ... гэһэн гаршаг доро... нууд.

Хоёрдохи хууда... ликын колхознигуу... ци дээрэ КПСС-эй ... дэхи секретарь нүхэ... гоевой хэһэн элидх...

Гурбадахи хууда... ликын колхознигуу... циин делегадуудай ...

Дүрбэдэхи хууда... саанаһаа абтаһан ТА... сэлнүүд. Хадхуу ... холнууд.

Редактор
Ц. Ц. Ш...

Манай адрес, ...

г. УЛАН-УДЭ ... Телефоны: ... приёмная—54-93, ... ра — 68-08, зам... ответ. секретаря—... вет. секретаря—... партийной жизни—... го хозяйства—64-... ганды и агитации ... мышленности и ... 61-35, советского ... быта — 69-58, ... 60-21, писем и ... 67-81, информации ... ственной жизни ... ное бюро 57-68, ... ния — 33-61.